„NIWA" TYGODNIK BIAŁORUSKI — CENA 60 gr.

Ніва

№ 28 (72) БЕЛАСТОК, 14 ЛІПЕНЯ 1957 г. ГОД II

МАКСІМ ТАНК

Ave Maria!

Звон кафедральны кліча на Ave
З цесных завулкаў злева і справа
Гуркам манашкі ў чорным адзенні
Цягнуцца, быццам сумныя цені,
Тут і старыя, і маладыя —
Ave Maria!

Я не звярнуў-бы і ўвагі, можа,
Каб не пабачыў між іх прыгожай
Адной манашкі, якая мае
Не больш хіба, як семнаццаць маяў,
Чорныя вочы, бровы густыя —
Ave Maria!

На'т пад жалобнай вопраткай чорнай
Ты адгадаеш стан непакорны,
Ножкі, якімі-б на карнавалах
І захапляла, і чаравала,
Смуглыя рукі, грудзі тугія —
Ave Maria!

Глядзіць набожна на крыж Пятровы,
А я малюся на яе бровы:
Няўжо, красуня, ты не шкадуеш,
Што хараство і жыццё марнуеш?
Як танцавалі-б ножкі такія —
Ave Maria!

Цябе атрутаю апаілі.
Ружанцам рукі табе скруцілі —
Смялей парві ты яго, не бойся!
У полі недзе шуміць калоссе...
О, як-бы жалі рукі такія —
Ave Maria!

А потым хутка прыйшло-б каханне,
Страчала-б з мілым свой золак ранні,
А потым стала-б ты гаспадыняй
І калыхала-б сваю дзяціну!
О, як кармілі-б грудзі такія —
Ave Maria!

Не знаю, можа, мая малітва
Мне памагла-б выйграць гэтую бітву,
Але пазвалі яе: манашка
Пайшла за ўсімі, ўздыхнуўшы цяжка,
Пад зводы змрочныя і глухія —
Ave Maria!

(З цыкла «Вершы з дарогі»)

АЛІ АХОЛ - ВАЛО. З дажынак. Чытай артыкул на стар. 3.

Аб працы рэдакцыі беларускіх падручнікаў

Не ўсе ведаюць аб тым, што пры Дзяржаўным выдавецтве школьных падручнікаў у Варшаве існуе рэдакцыя падручнікаў для школ з няпольскай мовай навучання і што ў рамах гэтай рэдакцыі існуюць паасобныя секцыі, а паміж імі і секцыя беларускіх падручнікаў.

Што справа друку беларускіх падручнікаў з'яўляецца сапраўды першачарговай, думаю не трэба нікога пераконваць. Як доўга беларускае насельніцтва ў Польшчы, асабліва наймалодшае пакаленне, не навучаецца добра валодаць сваёй роднай мовай, так доўга не можам спадзявацца шырэйшага размаху ў развіцці беларускай культуры, вялікага зацікаўлення беларускай літаратурай, беларускім друкам.

Думаю, што будзе вельмі добра, калі беларускае насельніцтва бліжэй пазнаёміцца з працай рэдакцыі школьных падручнікаў і даведаецца аб усіх тых цяжкасцях, якія стаяць на перашкодзе ў далейшай працы рэдакцыі.

Беларускія падручнікі пачалі апрацоўвацца ў 1949 годзе, згодна з пастановай Міністэрства Асветы. Першыя падручнікі ў нашай роднай мове выйшлі ў свет у 1951 годзе. Былі гэта арыфметыка да I — IV класаў і падручнік геаграфіі «Пазнай сваю краіну», якія друкаваліся ў 5 тыс. экземплярах. Першымі перакладчыкамі падручнікаў на беларускую мову былі: Н. Федаровіч, М. Пачыкоўская і Б. Бройка. Ад гэтага часу апрацаваннем падручнікаў да друку заняўся рэд. Б. Манкевіч, які з'яўляецца намеснікам кіраўніка рэдакцыі рэд. Э. Расінскага.

Разгарнуць працу над апрацаваннем беларускіх падручнікаў спачатку было вельмі цяжка. Рэдакцыя не мела ніякага беларускага слоўніка. Трудна было дастаць руска-беларускі слоўнік пад рэдакцыяй Александровіча. Трэба было яго недзе пазычыць. Тут рэдакцыі прыйшлі з дапамогай, пазычаючы часова гэты слоўнік, грам. Г. Кізевіч і І. Бернат.

Рэдакцыя прыступіла да працы ў трудных абставінах. Не было тэхнічнага забеспячэння, не было беларускай машыны, да пісання, а самае галоўнае — не было выразнага становішча Міністэрства Асветы. У выніку ўсяго гэтага ў 1952 годзе выйшаў з друку толькі адзін беларускі падручнік па геаграфіі «Пазнай сваю краіну» для IV класа. У 1953 годзе выйшла з друку 10 беларускіх падручнікаў, у 1954 годзе — 8, у 1955 годзе 7 і ў 1956 годзе — 10 падручнікаў. Трэба тут сказаць таксама і аб тым, што ў гэтых гадах пры перакладках найбольш працавалі: М. Говар, Б. Бройка, Я. Радкевіч, Я. Петкевіч і Г. Лашэвіч.

У верасні 1954 года быў выдадзены для наймалодшага пакалення першы ў Народнай Польшчы беларускі буквар у тыражы 4 тысяч экземпляраў. Рыхтуецца ўжо другое перапрацаванае выданне гэтага буквара.

Вялікай дапамогай ў працы рэдакцыі аказаўся новы руска-беларускі слоўнік, выдадзены ў Маскве ў 1953 годзе, які паявіўся на нашым кніжным рынку ў сакавіку 1954 года.

Найважнейшай і вельмі цяжкай задачай рэдакцыі была падрыхтоўка беларускіх чытанак і хрэстаматыі. У галіне апрацоўкі чытанак і хрэстаматыі многа працы паклалі: З. Карпінская - Тэпер, В. Станкевіч, Лубнеўскі і Я. Гасеўскі.

Гэта ўсё з кароткай гісторыі рэдакцыі беларускіх падручнікаў.

А як выглядае праца рэдакцыі ў сучасны момант і якія выдавецкія планы прадбачаны рэдакцыяй ў будучыні?

На гэтае пытанне рэд. Б. Манкевіч адказаў, што па плану ў 1957 годзе павінна было выйсці 7 беларускіх падручнікаў, у іх ліку арыфметыка да I—IV класаў. Гэтыя падручнікі з'яўляюцца перакладамі новых польскіх падручнікаў. Аднак-жа дзеля таго, што папярэднія выданні беларускіх падручнікаў, асабліва арыфметыка, у значнай колькасці яшчэ не распрададзены, друк новых падручнікаў пакуль што спынены пастановай тыражнай камісіі пры Міністэрстве Асветы.

У гэтым годзе ўжо выйшаў з друку падручнік «Навука аб прыродзе» да IV класа, а ў наступным месяцы будзе друкавацца падручнік да III класа «Прырода з геаграфіяй». Новае перапрацаванае выданне буквара беларускія дзеці атрымаюць у канцы гэтага года.

На маё пытанне чаму так позна і ці нельга было-бы зрабіць нешта каб ён выйшаў з друку на пачатку новага школьнага года рэд. Б. Манкевіч адказаў, што ўсё залежыць ад тэхнічнай рэдакцыі. Звярніцеся ў гэтай справе да дырэктара тэхнічнага П. Калакоўскага.

Вось я так і зрабіў. Вельмі прыемна гутарылася з дырэктарам. На пачатку нашай размовы дыр. П. Калакоўскі сказаў, што немагчыма раней выдаць буквара таму, што апрача беларускага якраз у тым самым часе друкуюцца украінскі, літоўскі, славацкі і яўрэйскі буквары. Аднак у канцы нашай размовы дыр. П. Калакоўскі ў сувязі з маёй просьбай прыемна ўсміхаючыся сказаў, што ён спецыяльны сэнтымент адчувае да

(Працяг на стар. 6)

ШТОТЫДНЁВІК БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

НАША ХРОНІКА

■ *3 ЛІПЕНЯ. Апублікавана пастанову Цэнтральнага камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза ў справе дзейнасці антыпартыйнай групы Маленкова, Кагановіча, Молатава і Шэпілава.*

■ *У 1956/57 навучальным годзе Вышэйшыя навучальныя ўстановы Польшчы закончыла 15 тысяч студэнтаў. Тэхнічныя школы закончыла 7.890, універсітэты — 2.750, вышэйшыя эканамічныя школы — 2.220 і сельскагаспадарчыя 2.674. Вышэйшыя навучальныя ўстановы за мяжой закончыла 290 польскіх студэнтаў.*

■ *У чэрвені цякучага года праз Суэцкі канал пераплыло 1.269 караблёў, гэта на 500 больш чым у маю г. г.*

■ *4 ЛІПЕНЯ. Амерыканскі сенат аднагалосна зацвердзіў праект закона аб выдатках на ваенныя патрэбы ў 1957/8 фінансавым годзе. Закон прадбачыць, што на ваенныя патрэбы высігнуецца 34.534.299.000 доляраў.*

■ *У Бундэстагу адбылося галасаванне пад увядзеннем змен у канстытуцыі, дзеля таго, каб увесці так званы атамны закон. Каб правесці змены ў канстытуцыі, трэба каб за праектам галасавала 232 паслоў. Аднакаж за зменамі галасавала толькі 230 асоб. Такім чынам не будуць уведзены змены ў канстытуцыю.*

■ *5 ЛІПЕНЯ. Агенцтва ТАСС паведамляе: Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР паклікаў на пасаду намесніка старшыні Савета міністраў А. Н. Касыгіна. Адначасова звольнена з пасады намесніка старшыні Савета міністраў М. Г. Первухіна і М. З. Сабурава.*

■ *У склад узброеных сіл НАТО уведзена першыя тры дывізіі Бундасверы.*

■ *У ваеннай базе Порт-Чэрчыль у Канадзе выстрэлена ракету маркі «Ніко». Ракета паднялася на вышыню 246 км. і пасля 4,5 мінут палёту ўпала на зямлю. Дослед быў праведзен у сувязі з III Міжнародным геафізічным годам.*

Польскае радыё аб Я. Купале

7 ліпеня г. г. польскае радыё ў першай праграме змясціла абшырную літаратурную перадачу аб творчасці Я. Купалы.

Купалаўскі вечар у Саколцы

7 ліпеня ў Саколцы адбыўся вечар прысвечаны жыццю і творчасці Я. Купалы, сарганізаваны Аддзелам БГ-КТ. З дакладам выступіла В. Леўчук. Пасля даклада выступіў беластоцкі Беларускі драматычны гурток з пастаноўкай па п'есе Я. Купалы «Прымакі». На вечары прысутнічала каля 250 асоб.

Урад ЗША пастанавіў паменшыць лік сваіх войскаў у Японіі... (з друку)

— З Японіі вязуць нас у Карэю, дык і там гавораць «go home!» Ці не лепей было б, каб вязлі нас адразу дадому.

Рыс. А Масловецкі.

У цякучым годзе ва ўсёй Польшчы назіраецца багаты ўраджай чарэшняў.

На здымку: збор чарэшняў у ПГР Мхова (павет Коло). Фото ЦАФ

Па старонках друку

Найважнейшым здарэннем мінулага тыдня была пастанова ЦК КПСС аб дзейнасці антыпартыйнай групы Маленкова, Кагановіча, і Молатава. Увесь штодзённы друк апублікаваў камюніке аб Пленуме, а таксама пастанову.

На працягу мінулага тыдня друк замяшчаў одклікі комуністычных і рабочых партыяў усяго свету. Усе комуністычныя і рабочыя партыі ці то ў сваіх заявах, ці пастановах падкрэсліваюць, што разаблачэнне антыпартыйнай групы ў СССР мае вялікае значэнне для зменшання напружэння міжнароднай сітуацыі, а таксама для міжнароднага рабочага руху.

Газеты палаюць галасы замежнай буржуазнай прэсы, якая робячы шмат шуму навокал гэтай праблемы, мусіць усё такі прызнаць, што факт выключэння Маленкова, Кагановіча, Молатава і Шэпілава з кіраўнічых партыйных і дзяржаўных пасад, мае вялікае значэнне не толькі для Савецкага Саюза а і ўсяго свету.

Цікавую карэспандэнцыю з Масквы, аб тым як дайшло да пастановы Пленум ЦК КПСС апублікаваў орган комуністычнай партыі Італіі «Уніта» Перадрук успамянутай карэспандэнцыі можна знайсці ва ўсіх штодзённых газетах.

Ужо больш чым поўгода на старонках грамадска - літаратурных часопісаў праводзяцца спрэчкі аб соцыялістычным рэалізме. У пачатковай стадыі спрэчак, было шмат вострых атакаў на соцрэалістычны метад. У апошнім часе спрэчкі набіраюць больш спакойны і больш разважлівы характар. У 27 нумары «Новай Культуры» апублікавана цікавы артыкул Уладзіміра Сакорскага п. з. «Не тыя фронты».

Аўтар абагульняючы дагэтуляшнія спрэчкі і гаворачы аб суадносінах палітыкі і культуры выказваецца, што «у ніякім выпадку нельга карыстацца ўпрошчаным падзелам і грамадскімі схемамі, перанесенымі з свету палітыкі ў свет мастацтва. Свет мастацтва, хаця выводзіцца з аб'ектыўнай рэчаіснасці мае сваю артыстычную рэчаіснасць і свае ўласныя аўтаномныя законы».

У гэтым-жа нумары «Новай Культуры» варта запазнацца з рэпартажам Стэфана Казіцкага п. з. «Пазнанскі чэрвень — пасля года». Аўтар быў у Познані ў гадавіну пазнанскіх выпадкаў. Дзеліцца ён сваімі ўражаннямі з гэтых дзён. У тым-жа часе прабывала ў Познані шмат замежных карэспандэнтаў з капіталістычных краін, якія шукалі сэнсацыі. Аднака-ж не знайшлі яе і былі змушаны пакінуць Познань «крыху расчараванымі» бо, «ніякіх сэнсацыяў не было».

У папярэднім нумары «Нівы» пісалі мы аб спрэчках, якія выклікаў рэпартаж Януша Худзынскага з «Па просту» п. з. «Перыферыі». Спрэчкі ў далейшым працягваюцца.

У 17 нумары (з 7 VII 1957 г.) ольштынскага тыднёвіка «Вармія і Мазуры» забірае голас К. Балінскі ў артыкуле п. з. «Палемікі». Выпісваючы паасобныя цытаты з артыкулаў апублікаваны ў «Газеце Беластоцкай», аўтар стараецца пераканаць чытачоў аб няправільным тоне спрэчак. Аднак бачыць ён адзін бок медаля. Варта каб К. Балінскі прачытаў, яшчэ рэпартаж Я. Худзынскага, які распачаў спрэчкі, там знойдзе таксама шмат падобных «эпітэтаў». Асвятляючы справу чытачам, трэба быць больш аб'ектыўным і ўсебакова разглядаць яе.

Ад даўжэйшага часу друкуюцца ў ілюстраваным тыднёвіку «Пшэкруй» інтэрв'ю рэдактара Романа Бужынскага з паасобнымі дыпламатычнымі прадстаўнікамі акрэдытаванымі ў Польшчы. Кожнае такое інтэрв'ю гаворыць аб суадносінах паміж Польшчай і краінай, з якой прадстаўніком гутарыць аўтар. Адным словам варта прачытаць.

І яшчэ адна важная праблема, якой шмат месца прысвячае польскі друк. Гэта справа ўзросту спажыцця спірту ў нашай краіне. Спачатку публікаваў даведкі штодзённы друк. Пасля разгарнуліся спрэчкі амаль ва ўсіх часопісах. Аб важнасці праблемы сведчаць апублікаваныя лікі. Да 1939 года ў Польшчы выпівалася 1 літр чыстага спірту на душу. У 1956 годзе колькасць павялічылася да 3,1 літра. У 1956 годзе жыхары Польшчы выдалі на водку 12 мільярдаў 446 мільёнаў злоты. Даведкі за першае поўгоддзе 1957 года гавораць што цякучы год паб'е ўсе рэкорды ў гэтай галіне. Таму ў шматлікіх артыкулах аўтары стараюцца знайсці прычыны такой сітуацыі, а таксама мерапрыемствы, якія трэба прыняць у мэце ліквідацыі гэтай з'явы.

Аб тым, што трэба рабіць і як змагацца з алкагалізмам, а таксама аб прычынах гэтага піцця Юзэф Гебултовіч у 27 нумары часопіса «Пшэглёнд Культуральны» у артыкуле п. з. «Водка і розум» і ў 19 нумары «Палітыкі» Уладыслаў Тамаровіч у артыкуле п. з. «Заўтра алкагалізма ў Польшчы».

М. М.

Наш каментарый

Ліквідацыя перашкод

Выконваючы рашэнні XX з'езду Комуністычная партыя Савецкага Саюза правяла велізарную работу па ліквідацыі памылак, якія паўсталі ў выніку культу адзінкі. У гэтай мэце зменена шэраг законаў, вядзецца энергічная барацьба з нарушэннямі савецкай законнасці. Партыя імкнецца да пашырэння соцыялістычнай дэмакратыі, да разшырэння правоў саюзных рэспублік, да развіцця нацыянальных культур усіх народаў СССР. Супроць гэтых мерапрыемстваў выступіла група Маленкова, Кагановіча, Молатава.

Антыпартыйная група супраціўлялася пашырэнню правоў саюзных рэспублік у галіне гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, у галіне заканадаўства і такім чынам выступала супроць ленінскай нацыянальнай палітыкі роўнапраўя народаў.

Маленкоў, Кагановіч і Молатаў не толькі не садзейнічалі партыі ў яе барацьбе з бюракратызмам за паляпшэнне і ўпрашчэнне вельмі разбудаванага дзяржаўнага апарата, але ставілі ў гэтым шматлікія перашкоды.

У апошнім часе партыя правяла велізарную работу ў напрамку дэцэнтралізацыі кіраўніцтва прамысловасцю і будаўніцтвам. У гэтай мэце створана советы народнай гаспадаркі і пашыраны правы мясцовых советаў. Мэтай гэтых мерапрыемстваў быў далейшы ўзрост актыўнасці працоўных мас у кіраўніцтве народнай гаспадаркай, паляпшэнне гэтага-ж кіраўніцтва і ў выніку гэтага далейшы ўздым гаспадаркі і культуры краіны.

Не гледзячы на тое, што мерапрыемствы партыі падтрымаў, у агульным абмеркаванні, увесь народ, антыпартыйная група не толькі супраціўлялася ім, але і старалася недапусціць да правядзення ў практыцы гэтых мерапрыемстваў. Маленкоў, Кагановіч і Молатаў не маглі зразумець таго простага факту, што жыццё ідзе наперад і калі гаспадарка СССР узрасла да той ступені, што немагчыма ёю кіраваць па стараму — дык трэба змяніць метады кіраўніцтва.

У галіне сельскай гаспадаркі палітыка партыі імкнецца да ліквідацыі бюракратычных метадаў кіраўніцтва сельскай гаспадаркай да матэрыяльнага зацікаўлення сялян сваёй працай, праз зніжэнне грашовых і збожжавых налогаў і павышэнне цэнаў на сельскагаспадарчыя прадукты. Не трэба хіба-ж нікога пераконваць аб тым, што толькі гэткім спосабам можна падняць сельскую гаспадарку і павялічыць колькасць сельскагаспадарчых прадуктаў. Аднак антыпартыйная група не разумела гэтага і супраціўлялася ліквідацыі старых метадаў планіравання ў калгасах, пярэчыла неабходнасці паляпшэння матэрыяльнага зацікаўлення сялян і ліквідацыі ў канцы гэтага года налогаў з прысядзібных участкаў.

Апрача таго, антыпартыйная група выступала супроць намераў партыі адносна таго, каб дагнаць ЗША ў вытворчасці малака, масла і мяса. Такім чынам Маленкоў, Кагановіч і Молатаў даказалі, што не знаюць і недацэньваюць найбольш блізкіх і неабходных інтарэсаў савецкіх людзей, і не змагаюцца за паляпшэнне іх жыцця. Гэта сведчыць ужо аб тым, што выступілі яны супроць карэнных інтарэсаў народа.

У галіне міжнароднай палітыкі СССР група ўсімі магчымасцямі перашкаджала ажыццяўляць мерапрыемствы партыі ў напрамку аслаблення міжнароднай напружанасці. Удзельнікі групы не верылі ў магчымасць доўгага суіснавання двух сістэмаў і ў магчымасці мірнага пераходу ад капіталізма да соцыялізма. Молатаў, як былы міністр замежных спраў СССР, супраціўляўся наладжванню добрасуседскіх суадносін з Югаславіяй, тармазіў заключэнне мірнага дагавору з Аўстрыяй і паляпшэнне суадносін з Японіяй. Молатава падтрымлівалі Кагановіч і Маленкоў, а пасля да іх далучыўся і Шэпілаў. Усё гэта сведчыць аб тым, што Молатаў, Кагановіч і Маленкоў адарваліся ад практычнага жыцця савецкіх людзей. Не ведалі іх патрэб і жаданняў, ані іх думак. Не разумелі яны гэтага новага, якое прыносіць штодзённае жыццё ў сучасны момант, заставаліся са сваімі старымі думкамі і хацелі старымі метадамі кіраваць краінай, — засталіся кансерватыстамі. Акрамя таго не бачылі яны сённяшніх перамен у міжнародным становішчы і таму не імкнуліся дапасаваць да іх сваю палітыку, зрабіць яе гібкай, разумнай.

Як бачым, антыпартыйная група тармазіла ўсе новыя мерапрыемствы партыі і гэта перашкаджала партыі выйсці з шырэйшай праграмай дэмакратызацыі грамадска - палітычнага жыцця, з праграмай барацьбы за мір ва ўсім свеце.

Ліквідацыя антыпартыйнай групы мае вялікае значэнне для народаў СССР і для ўсяго рабочага руху. Трэба спадзявацца, што хутчэй будуць наладжвацца памылкі мінуўшчыны, пашырыцца дэмакратызацыя жыцця ў СССР, яшчэ хутчэй будзе ўзрастаць дабрабыт савецкіх людзей.

Цяпер, калі ліквідаваны перашкоды, яшчэ больш замацуецца адзінства краін соцыялістычнага лагера і адкрыюцца шырэйшыя магчымасці аслаблення міжнароднай напружанасці. М. Н.

Алі Ахол-Вало

Фінскі мастак-графік Ахол-Вало.

У Швецыі пражывае выдатны фінскі графік-мастак Алі Ахол-Вало. Першыя гады творчага развіцця Вало цесна звязаны з Беларуссю. Тут ён вучыўся ў Віцебскім мастацкім інстытуце, тут у 1920—1930 гг актыўна ўдзельнічаў у фарміраванні маладой беларускай жывапіснай культуры.

Ужо 27 год мінае з таго дня, калі Вало пакінуў беларускую зямлю. Аднак часта ў сваіх успамінах вяртаецца ён да гадоў прабывання на Беларусі, якія вобразна называе *«вясной жыццёвай і мастацкай школы, вясной радаснай і ўпартай працы на карысць беларускай культуры»* Дык вернемся сёння да гадоў «вясны» фінскага мастака, якія былі таксама вясной беларускай сацыялістычнай культуры ў першыя паслярэвалюцыйныя гады.

Гэта было ў маі 1920 года. Малады дваццацігадовы юнак апынуўся ў Віцебску, які ў той час вылучаўся сярод іншых гарадоў савецкай рэспублікі буйным развіццём культурнага жыцця. З першых дзён прабывання на Беларусі Вало ўключыўся ў культурнае будаўніцтва маладой савецкай рэспублікі, тэмпы якога ў той час паводле ўспамінаў мастака былі незвычайна хуткімі. Ён уключыўся не толькі ў мастацкую, але і ў мастацка-грамадскую працу, што спрыяла больш глыбокаму вывучэнню акаляючага жыцця. За час прабывання на Беларусі Вало прымаў удзел у адзінаццаці мастацкіх выстаўках, дзе экспанаваў свае малюнкі, графіку, а нават скульптурныя творы. Ён прымаў, між іншым, удзел у выстаўцы мастакоў Віцебшчыны ў 1921 годзе, у выстаўцы прысвечанай пяцігоддзю Вялікага Кастрычніка, у Маскве і ў Першай усесаюзнай сельска-гаспадарчай выстаўцы ў 1923 годзе, на якой экспанаваў макеты і дыяграмы, адлюстроўваючыя развіццё і дасягненні сельскай гаспадаркі Віцебшчыны. За гэтыя працы Вало атрымаў ад выставачнага камітэта спецыяльны знак узнагароды.

Вялікай падзеяй у культурным жыцці Беларускай Рэспублікі была Першая ўсебеларуская мастацкая выстаўка, якая адбывалася з снежня 1925 па студзень 1926 года. Яна ахапіла жывапіс, скульптуру, графіку, тэатральна-дэкарацыйнае і прыкладное мастацтва. Сярод экспанатаў, змешчаных у першым, чыста мастацкім аддзеле выстаўкі (малярства, графіка і скульптура), знайшлося 20 графічных твораў Вало. Асаблівым зацікаўленнем гледачоў на выстаўцы цешылася вялікіх размераў мастацкая канструкцыя Вало, адлюстроўваючая ў вобразе мініятурных карцін жыццёвы і творчы шлях В. І. Леніна. У цэнтры гэтай канструкцыі знаходзіўся выкананы фінскім мастаком партрэт-транспарант Леніна. Значны след пакінуў таксама Вало ў галіне беларускага тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва. Не было, здаецца, у той час ніводнай важнай культурнай падзеі, у якой не прымаў-бы ўдзелу Вало. Ужо адзін з першых яго твораў, — карціна «Усесаюзны суботнік», — адлюстроўвала пафас стваральнай працы беларускага працоўнага народа, вызначалася глыбокім пачуццём сучаснасці. У сваёй мастацкай творчасці Вало аддаваў таксама належную ўвагу беларускаму краявіду, якім вельмі захапляўся. Самая першая яго праца якраз і звязана з ім — гэта карціна «Ростанныя дарогі Беласток — Ваўкавыск — Ліда».

Гаворачы аб творчасці мастака, трудна не спыніцца над яго графічнымі творамі, якія выдзяляліся змястоўнасцю і глыбінёй пошукаў рэалістычнага выражэння вобразаў. А графіка ў той час была самым масавым і баявым відам выяўленчага мастацтва. Валодаючы яе вострай і лаканічнай мовай Вало заўсёды здолеў жыва рэагаваць на акаляючыя яго важныя падзеі. Тагочасны беларускі друк прысвячаў шмат месца важнай ролі графікі. Сярод яе майстроў беларускія часопісы і газеты неаднаразова ўспаміналі імя фінскага мастака. Характэрным прыкладам таго быў артыкул М. Касяровіча пад загалоўкам «Краязнаўства ў сучаснай графіцы», змешчаны ў часопісе «Наш край» (№12, 1926 г.). Вось, што пісаў яго аўтар: «Найбольш дэмакратычны спосаб распаўсюджвання, контраснасць і хуткі тэмп жыцця, а таксама лёгкасць ўспрыймання злучэння чорнага і белага, побач з іншымі прычынамі, выклікалі ў нас даволі шырокі для сучаснага стану мастацтва развіцця Беларусі развой графікі. Шэраг мастакоў, што стала жывуць у нас на Беларусі — Тычына, Мінін, Грубэ, Гуткоўскі, Ахол і іншыя выяўляюць сваю творчасць толькі ў графіцы (Мінін і інш.), або побач з дзейнасцю ў іншых галінах мастацтва (Ахол і інш)».

Хуткаму развіццю графікі на Беларусі спрыяла выдавецкая справа, асабліва, пасля арганізацыі ў 1924 годзе Дзяржаўнага выдавецтва Беларусі, якое аб'еднала рад дробных выдавецтваў. Яна мабілізавала лепшыя творчыя кадры спецыялістаў у гэтай галіне выяўленчага мастацтва. І таму вельмі цікавымі ў творчай спадчыне Вало з'яўляюцца ілюстрацыі да аповесцей і апавяданняў беларускіх совецкіх пісьменнікаў. Мастак ілюстраваў першае выданне паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка». У яго да сённяшняга дня захаваліся адбіткі і клішы шматлікіх перлаў нашай літаратуры. Вало супрацоўнічаў таксама з некаторымі беларускімі часопісамі, а ў прыватнасці з «Работніцай і сялянкай», дзе ілюстраваў апавяданне «Фабрычныя кветкі». Асабліва станоўчую ацэнку беларускай культурнай грамадскасці атрымалі графічныя творы Вало, экспанаваныя на Трэцяй усебеларускай мастацкай выстаўцы ў 1927 годзе ў Мінску, за якія ён атрымаў дзве спецыяльныя ўзнагароды.

У 1930 годзе Вало пакінуў Беларусь.

Будучы ўжо за межамі Беларусі, у Фінляндыі, а пасля ў Швецыі, Вало не пакідаў працаваць над беларускімі карцінамі, якія часта экспанаваў на розных выстаўках. У 1935 годзе з выпадку пятнаццацігоддзя творчай дзейнасці мастака ў Мункінемі (прадмесце Хельсінкі) была адчынена вялікая выстаўка яго карцін, большасць якіх была тэматычна звязана з Беларуссю. Адна з іх — лінарыт «Беларускія дзяўчаты вяртаюцца з дажынак» вельмі спадабалася японцам. Яны купілі яе для Нацыянальнага музея горада Ішыкава. Пасля вайны, у 1948 годзе адбылася адна з чарговых у Швецыі выставак карцін Вало, у поўночным горадзе Малмбэргэт. На выстаўцы асаблівае зацікаўленасць гледачоў выклікалі тры беларускія карціны, якія пасля заканчэння яе тут і асталіся. У 1950 годзе Вало адзначаў пяцідзесяцігоддзе з дня свайго нараджэння. У сувязі з гэтым у мясцовасці Экторп, дзе да сённяшняга дня пражывае мастак, была адчынена вялікая выстаўка яго малюнкаў і графікі. Мясцовы друк прысвяціў гэтай выстаўцы рад крытычных артыкулаў. У адной з газет побач з артыкулам былі змешчаны рэпрадукцыі трох карцін з беларускай тэматыкай.

Характэрнай рысай творчага шляху Вало з'яўляецца той факт, што колькасць выкананых прац на Беларусі значна перавышае колькасць прац выкананых за яе межамі. Недарма мастак сваю творчасць 1920—1930 гг. называе *«слаўным беларускім перыядам»*. У часе другой сусветнай вайны каля 70—80 прац Вало загінула. Аднак большасць беларускіх карцін, у колькасці 191 прац захавалася і знаходзіцца ў яго архівах у Фінляндыі і Швецыі. У сваім пісьме да аўтара гэтага артыкула, мастак выступіў з вельмі цікавай і цэннай думкай. Ён запрапанаваў сарганізаваць у Польшчы выстаўку сваіх твораў, якія ахоплівалі-бы побач з беларускімі карцінамі творы, звязаныя з фінскай і шведскай тэматыкай. У гэтую выстаўку Вало ўключыў-бы таксама некалькі твораў з польскай тэматыкай. Я думаю, што прапанова фінскага мастака павінна быць сур'ёзна абмеркавана адпаведнымі культурнымі ўстановамі Польшчы. Польская грамадскасць і яе неад'емная частка — беларуская грамадскасць мае яшчэ шмат недахопаў, калі разыходзіцца аб уяўленне аб сучасным скандынаўскім выяўленчым мастацтве.

А выстаўка твораў таго ўсебаковага, таленавітага мастака, спалучыўшага ў сваёй асобе настолькі шырокую тэматыку творчых інтарэсаў, можа прынесці вялікі ўклад у справу набліжэння тых народаў, якія побач сябе жывуць і з якіх мірным жыццём творчасць Алі Ахола-Вало звязана.

Мгр. М. КАНАПАЦКІ

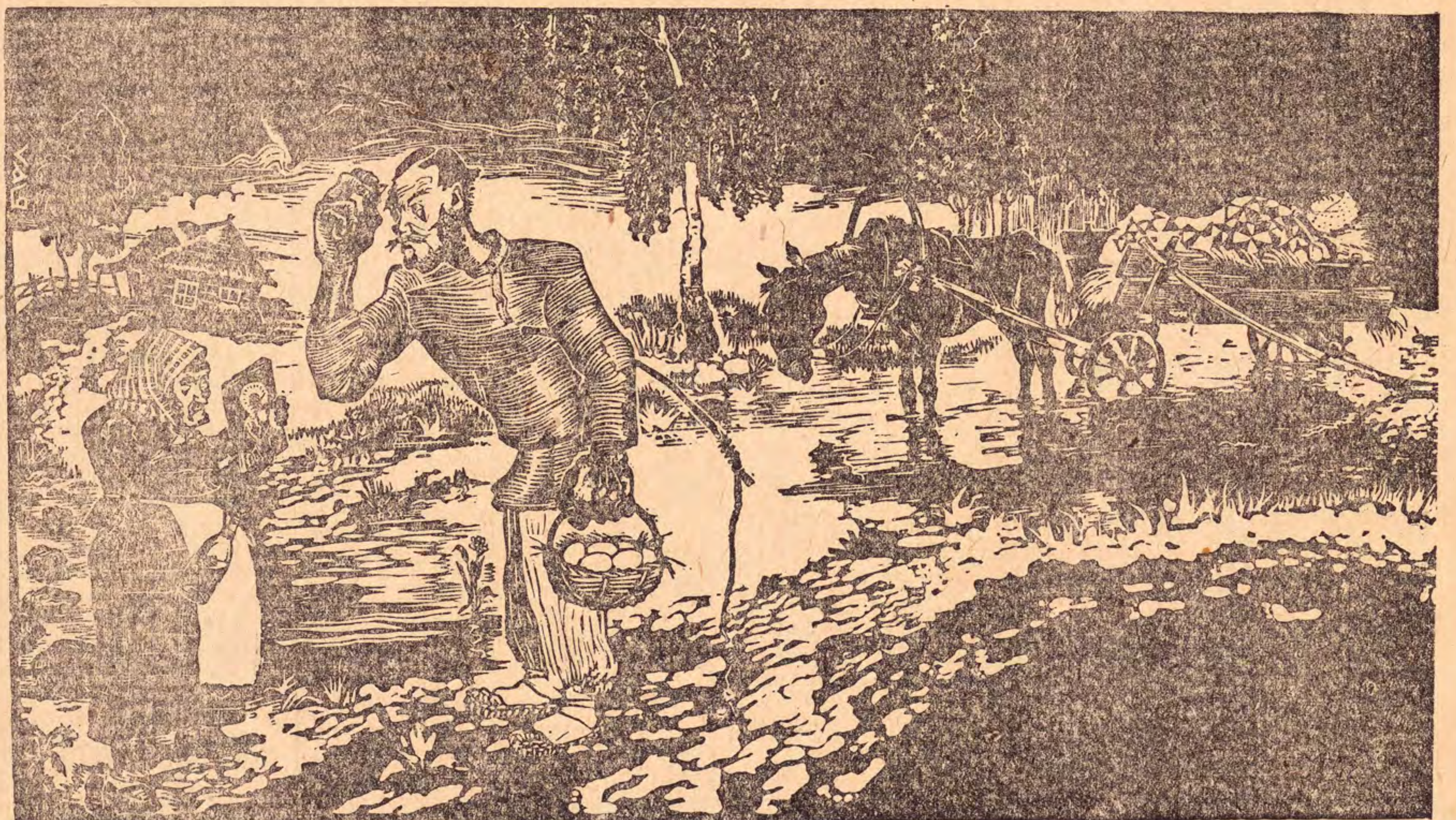
Даклад аб гісторыі беларускага народа

26 чэрвеня ў памяшканні клуба «Пшыязнь» у Беластоку быў прачытаны даклад п. з. «Кароткі нарыс гісторыі беларускага народа». Дакладчыкам быў грам. Пётр Ластаўка.

Прысутныя з вялікім зацікаўленнем выслухалі даклад. Былі пытанні, а таксама спрэчкі над паасобнымі праблемамі.

Пасля даклада высветлена фільм п. з. «Беларускі канцэрт».

М. М.

АЛІ АХОЛ-ВАЛО *Да знахаркі. З серыі «Каб мінулае не вярнулася».*

ВЫКРЫВАЕМ РЭЗЕРВЫ

Як ліквідаваць беспрацоўе у Гайнаўскім павеце

Ці насельніцтву Гайнаўскага павета пагражае беспрацоўе? — Гэта пытанне, якое хвалюе ўсю тамтэйшую грамадскасць.

У Аддзеле працоўнага забеспячэння запісана 134 асоб, шукаючых працы, у тым ліку 82 асобы некваліфікаваны. Да гэтага трэба яшчэ даданаць менш - больш такую самую колькасць людзей, якія ў пошуках працы прыходзяць проста ў прадпрыемствы. У чэрвені гэты лік павялічыўся яшчэ на 93 абсальвентаў Прафесіянальных школ і некалькі асоб звольненых у выніку змяншэння этатаў адміністрацыйных работнікаў.

Сітуацыя тут тым больш складаная, што бачым перанасяленне вёсак. На 9.500 гаспадарак ёсць 6.000 гаспадарак, якія маюць да 3 гектараў зямлі, а 90 прац. апошніх гаспадарак, гэта гаспадаркі якія маюць па 5 гектараў зямлі. У некаторых грамадах шчыльнасць насялення складае каля 90 асоб на 1 квадратны кілометр — рэкардовы лік для ўсёй краіны.

Існуючыя прадпрыемствы не могуць забяспечыць працай усіх людзей, бо ў сувязі з дэцэнтралізацыяй самі адчуваюць звышку рабочай сілы. Трэба знайсці з гэтага нейкі выхад.

Ці слушным было-б пры існуючых абставінах у павеце — стасаваць нейкія адміністрацыйныя сродкі — не прымаць да працы, або звальняць насельніцтва з вёскі?

Ці не лепш было-б у даным выпадку, падыходзіць да справы арыентуючыся на сітуацыю, а не на нейкія накінутыя шаблонныя пастановы?

Труднасці ў забеспячэнні працай насельніцтва павета — гэта толькі часовая з'ява, вынікаючая з неадпаведнай структуры гаспадаркі павета. Паказвае на гэта факт незаспакоеных патрэб у галіне тавара-вытворчасці — значыцца трэба неабходна пашырыць яе.

Павятовыя ўлады маюць усе магчымасці да таго, каб радыкальна развязаць праблему беспрацоўя. Разыходзіцца тут перш за ўсё, каб выкарыстаць натуральныя багацця, якіх на тэрыторыі павета ёсць удосталь.

Вельмі цэнным багаццем з'яўляецца гліна, якой паклады знаходзяцца ў цэлым павеце. Не ўсе паклады дакладна даследаваны і не ўсе могуць быць выкарыстаны па тых ці іншых прычынах.

Даследванне паказвае, што самыя вялікія паклады маем у Белавежы. Тут ёсць шэражоўтая гліна, грубасць пакладаў якой складае 2 да 8 м. Гэтую гліну можна без шлямавання выкарыстаць да вырабу цэглы і чарапіцы. Матэрыял да выпальвання цэглы і чарапіцы і рабочую сілу таксама маем на месцы, запатрабаванне таксама ёсць, значыцца неабходна пры такіх умовах пабудаваць цагельны і чарапічны завод.

Вядома, ёсць цяжкасці з капіталаўкладаннямі павета, але ці не можна было-б у гэтым выпадку залажыць дзяржаўна-прыватнае прадпрыемства? Па-мойму можна! Апрача таго неабходна трэба залажыць палявыя цагельні на тэрыторыі павета, каб заспакоіць патрэбы насельніцтва, каб людзі маючы цэглу, перасталі раз назаўсёды нішчыць дрэва.

У аколіцы Гайнаўкі на паверхні 10 гектараў у 8—10 метраў у глыбіню знаходзіцца высокаякасны гравій. Ці нельга было-б залажыць тут бетанярню?

Менш - больш поўкілометра на ўсход ад Нараўкі знаходзяцца паклады высокаякаснага пяску, што стварае магчымасць да распачацця вырабу шкла. Ёсць нават і спецыялісты - работнікі фабрыкі шкла, якую немцы спалілі.

У аколіцах Нараўкі і Радзівілаўкі адкрыта паклады вапняка. Можна танным коштам пабудаваць печы да выпальвання вапны. Выпальванне вапны таксама не прычыніць ніякіх цяжкасцей, бо можна тут выкарыстаць торф, у выніку чаго значна паменшыцца сабекошт прадукта. Апрача таго вапняк можна выкарыстаць як угнаенне.

У аколіцах ракі Нарвы і Кляшчэль знаходзяцца паклады дзярновай руды. Руда гэтая мае даволі вялікі працэнт жалеза, аб чым сведчыць факт, што ў 1944 г. немцы эксплуатавалі яе.

Найбольш цэнным матэрыялам з'яўляецца торф. Насельніцтва ў далейшым вывозіць на апал дрэва з Белавежскай пушчы, а торф ляжыць невыкарыстаны.

Паклады торфу займаюць каля 1.750 гектараў і грубіня паклада складае 1—2 метра. Калі нават будзем эксплуатаваць торф у тысячу разоў больш чым цяпер — то хопіць яго яшчэ на 82 гады.

Трэба неабходна прыступіць да эксплуатацыі торфу, даволі ўжо нішчыць дрэва на апал. Некаторыя паклады, як Бабіная Гара, Тапоркі, знаходзяцца блізка камунікацыйных шляхоў у выніку чаго можна было-б гэты торф выкарыстаць як энергетычнае паліва. Трэба было-б толькі крыху топкі перарабіць.

Апрача таго торф можа быць выкарыстаны ў Прадпрыемстве сухой дыстыляцыі дрэва, як цэнны поўпрадукт да вырабу актывізаванага вугалю — прамысловага, абясколерваючага з-чышчаючага і г. д. Атрымоўваецца пры тым яшчэ шэраг іншых цэнных прадуктаў як: дзёгаць, воск, парафін, пак, воцат, газ і г. д.

Кіраўніцтва Прадпрыемства ў гэтым выпадку павінна праявіць больш ініцыятывы.

Павятовыя ўлады павінны так паставіць справу, каб усюды, дзе толькі можна, замяніць дрэва торфам.

Па-мойму неабходным з'яўляецца пабудаванне ў Гайнаўцы прадпрыемства пераапрацоўкі фруктаў і гароднiны ў сувязі з вялікім попытам насельніцтва на гэтыя вырабы, у выніку чаго ўзрасце зацікаўленне насельніцтва да вырошчвання агародніх раслін.

Выгляд адной з вуліц Нарвы, Гайнаўскі павет.

Лясы Гайнаўскага павета багаты вельмі ў грыбы, якія на месцы можна было-б марынаваць і пераўтвараць у прыправы, з чорных ягад можна было-б вырабляць варэнне, а так гэтыя прадукты ў значнай меры нішчацца. Яшчэ адным заводам, які тут павінен быць — з'яўляецца вінакурны завод.

У Гайнаўцы ёсць вялікае запатрабаванне этылёвага спірту — поўпрадукта, які неабходны ў прамысловасці ў працэсе арганічнага сінтэзу.

Гайнаўскі павет займае першае месца ў ваяводстве, калі разыходзіцца аб колькасць вырошчванай тут бульбы. У 1955 годзе сабрана 955.000 цэнтнераў бульбы, у 1956 годзе — значна больш. Кожны разумее, што такой колькасці бульбы насельніцтва не выкарыстае на свае патрэбы. Пабудова вінакурнага завода не будзе дорага каштаваць, бо ўсе абсталяванні патрэбныя да гэтага ляжаць бяздзейна ў Прадпрыемстве сухой дыстыляцыі. Трэба было-б пабудаваць толькі некалькі кадзяў-ёмішчаў і давескі пару.

Вельмі карысным было-б развіць у Белавежскай пушчы гадоўлю нутрыяў, норак, баброў, выдраў, якіх скуры вельмі патрэбны краіне. Польшча мела-б магчымасць здабыць сабе значныя дэвізы.

Не ўспамінаю ўжо аб магчымасцях пашырэння асартыменту вытворчасці ў прадпрыемствах і рабочнай вытворчасці — гэтыя справы залежаць ад ініцыятывы і прадпрыемлівасці кіраўніцтва — гэтых прадпрыемстваў. Не пішу аб развіцці «віклінярства» ці іншых дробных галін прамысловасці, гэтыя праблемы могуць быць вырашаны Нарадовай радай.

Калі разыходзіцца аб выкарыстанне натуральных багаццяў, аб якіх я пішу, — то ўсё гэта магчыма зрабіць пры мінімальных капіталаўлажэннях.

Пры ажыццяўленні ўсіх гэтых галін гаспадаркі ліквідавалася-б звышка рабочай сілы, апрача таго маглі-б тут нават знайсці працу людзі з іншых паветаў.

Мгр. М. ТАРАСЕВІЧ
Член Эканамічнага камітэта пры КП ПЗПР у Гайнаўцы.

ПЕТР ЛАСТАУКА.

МАЛАДЫЯ ЎЗРЫВЫ*)

Устань ты, старонка, родная маці
Годзе зімовага рабскага сну,
Годзе табе ўжо слёзна ўздыхаці,—
Выйдзі на поле, на сенажаці,
Выйдзі спаткаці вясну!

ЯНКА КУПАЛА

Скромная вячэра стаяла на стале беларускай сялянскай хаты. Газнічка дымілася, кідаючы слабенькія цмяныя касулькі святла. Спакойна і з павагаю садзіліся да яды. Кожны быў заняты сваёю думкаю, бо гутарка, якая праходзіла вярнуўшыся з поля, некарысна ўсіх настроіла. Думалі, хаця не ўсе аднолькава, аб Сцяпанку, каторы ў гэтую часіну быў магчыма, у крыжавым агню сочнай экспазітуры, або ляжаў на астрожных цвёрдых нарах. Найглыбей адчувала гэта Алеся. Амаль што парожнюю лыжку падносіла да сваіх бледных, сёння як снег вуснаў, панура спазіраючы навокал сябе. Ён-жа быў самым блізкім ад дзіцячых гадоў. Ён у цяжкіх часінах быў яе пацехаю і ўсім тым, чым толькі можа быць кахаючы мужчына. Бацька і брат Алесі, пачаткова не бачылі на яе твары гэткай вялікай змены, адна толькі, маці ведала таямніцу сваёй дачкі. Сэрца матчына глыбока адчувала неспакой і сум Алесі, перажываючы адначасова як самы вялікі цяжар ужо ад двух дзён, ад тае пары, калі Сцяпанка скавалі ў ланцугі і забралі, а куды?... не ведала нат і Алеся, найбліжэйшая ягонаму сэрцу.

— Хворая, дачушка, ці што табе, што такая бледнечькая?

— Не, мамачка — сказала Алеся спакойна, глянуўшы ўкрадкам на грознага бацьку.

Раўковіч быў аднак даволі цямкі. Хаця дасюль не адзываўся, ведаў добра, што малодшая яго дачка перажывае цяжкія часіны з прычыны арыштавання ўладамі Сцяпана. Грэбліва глянуў на Алесю і славамі, бы калючымі шпількамі, пачаў глыбей раніць яе маладое чыстае сэрца.

— Гэта ўсё праз гэтага латрыгу, каторага можа ўжо замучылі... або катуюць... дзяржаць у падзямеллі, гнояць... Падабаўся ёй, што прыгожа гаворыць, ходзіць з хамутом на шыі, інтэлігентны, ці які там у чорта?... Яшчэ маладая, паспееш, маеш даволі часу, — цягнуў — знойдзецца наш чалавек, мужык, каторы ўсё будзе ўмець зрабіць дома і ў полі, а гэты «панічок», што ўмее? З алавіком у руках, або з кніжкай ляжыць пад кустам, больш нічога. Непатрэбныя нам такія. Нашы дзяды й прадзяды жылі без такіх і мы будзем жыць. Во, а цяпер выдумалі йзноў неякую там «Грамаду», то і маюць за сваё. Не будуць больш думаць аб нейкіх там арганізацыях. Нібыто хочуць шукаць палёгкі нам, а сапраўды, толькі для сябе стараюцца аб лепшую будучыню. Ці-ж мала было такіх у часе сусветнай вайны? Кожны добра гаварыў, кожны даваў зямлю гаспадарам, добрую плату работніку, а дзе-ж гэта маем? Толькі сабе набілі кішэні, а цяпер пакупляўшы двары, ківаюць пальцамі ў боце і смяюцца з нас, мужыкоў. І гэты гунцвот! Ужо бегаў ад хаты да хаты, ад сяла да сяла і намаўляў, каб давалі складчыны, а навошта-ж?... Ім, толькі ім! Але ўрад і добра робіць, што змятае такіх ашуканцаў. Так трэба! Цешуся з гэтага і буду сам памагаць, кончыў востра, урадавым тонам.

Цяжкія закіды рэхам адбіваліся ў вушшу Алесі, а кожнае бацькавое слова каменем западалася ў яе душу. Сэрца яе сціскалася з болю. Слёзы ціснуліся з ваччу і працякалі стружкамі па яе шчоках. Не ведала што рабіць, як абараніць свайго Сцяпанку. Даўно ўжо перастала есці, сядзела, апусціўшы галаву ўніз, як-бы шукаючы там нейкага выхаду. Хацела кінуцца бацьку на шыю і прасіць, гаварыць, пераканаць яго, што Сцяпанка не вінаваты, нічога благога не зрабіў, хацеў толькі дабра свайму народу, Беларусі, дарагой Бацькаўшчыне, якую гнятуць ворагі з усіх бакоў. Хацеў скінуць ярмо, каторае народ наш сярмяжны, перажывае ўжо некалькі вякоў, чакаючы лепшага заўтра. А ён, як і шмат іншых — сыноў нашага народа не мог на гэта глядзець спакойна.

Ужо, ужо дрыжэла і думкай прыбліжалася, да бацькі... Раптам, калі глянула ў яго вочы, напоўненыя грэблівасцю, стрымалася.

— Не! — амаль галасна вырвалася з яе балючых грудзей — то не бацька, то вораг мой, ягоны і ўсяго беларускага народу. Гэта варожы чужнік, стыдаюся, ненавіджу... шкада, што ходзіць сваімі карэлымі нагамі, па нашай роднай, крывіцкай, чыстай зямельцы... Прэч з такімі людзьмі!... — шапнула пагардліва і спешна, нервова адышла ад стала і без памяці кінулася на ложак. Не слухала маці, каторая прасіла яе, каб з'ела што-колеч. Не чула болей гутаркі бацькі, які калі-некалі адзываўся яшчэ і буркаў сабе нешта пад носам. Ляжала, утуліўшы галаву, а слёзы цяклі цюркам і губіліся ў падушцы.

У хату заглянула глухая цішыня. Святло газнічкі слабла, а ўзыходзячы месяц кінуў праз вокны свае касулькі. Цішыню перарывала толькі цяжкае ўздыханне Алесі, якому акампаніяваў рой мух пад столлю. У маладой галоўцы, што ўжо крыху цярпела, мяшаліся ўсялякія думкі, якія не давалі ёй спакою. Шукала магчымасцяў: якім спосабам пераканаць бацьку, каб заняў іншае становішча адносна Сцяпана і ягонай святой ідэі

*) адрывак з недрукаванай аповесці «У пагоні за будучынёй».

Будаваць новыя — ці даглядаць старыя будынкі?

— «Нам трэба будаваць як найбольш вясковых клубаў, каб рассяваць культуру ў кожным асяроддзі».

Гэтыя слозы сустракаем на кожным кроку. Трэба прызнаць, што яны не пазбаўлены істотнага сэнсу. Вельмі патрэбны нам такія ўстановы як клубы, бібліятэкі ці хаты чытальні.

Вось і быў такі клуб у Пяньках, Беластоцкага павета. У занядбанай, але зусім добрай хаце моладзь зарганізавала культурнае жыццё. Спявалі, давалі пастаноўкі, але найбольш танцавалі. І дзеля таго каб было для танцаў больш месца разабралі сярэднія сценкі, потым камусьці спатрэбілася шкло з вокнаў, потым, што іншае і дайшло да таго, што дах заваліўся і цяпер гэты клуб выглядае так, як бачым на здымку.

Аж сэрца баліць, калі чалавек бачыць такое марнатраўства.

А дзе-ж тут бацькі вёскі — Грамадская рада народовая. У Пяньках жыве Антон Карповіч — член Прэзідыума ГРН. Ці-ж ён гэтага не бачыў?..

На сценах яшчэ бачым даўнія надпісы: «Пшоловніцы на злёт» Вось маладыя вам рада! Зляцецеся і пастаўце дах на гэтай хаце такі, які быў. А то зараз і зруб сагніе.

Р[illegible]скова клуб у вёсцы Пенькі — Беластоцкага павета.

*

Нішчэе будынак, цячэ страха, развальваецца плот каля вясковай школы — вось вобразы, якія часта сустракаем у нашых вёсках і гарадах.

Гэта-ж не маё — кажа не адзін селянін — дзяржаўнае. А ці дзяржаўнае — то не яго? — А грошы, якія дзяржава выдае на пабудову клубаў ці іншых аб'ектаў — гэта не грошы селяніна ці рабочага?

Кожны грамадзянін павінен усведамляць сабе, што дзяржаўная маёмасць усёроўна што свая і шанаванне дзяржаўнай маёмасці — гэта яго святы абавязак!

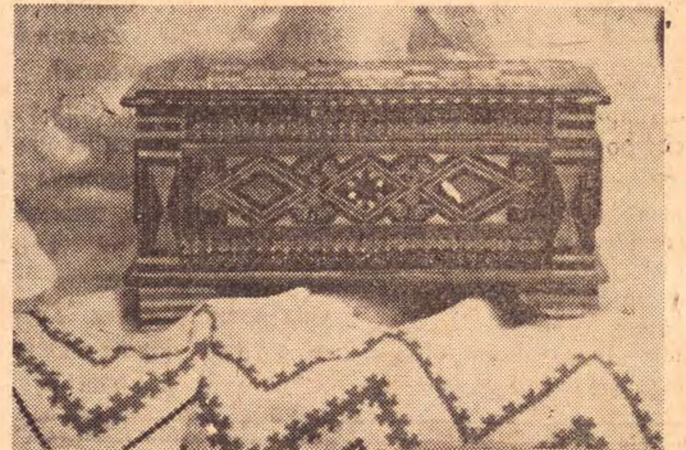
I. ВЕРАС.

Фото — аўтара

Мовазнаўчыя доследы на Беласточчыне

Амаль ва ўсёй Польшчы адбываюцца цяпер мовазнаўчыя доследы, якія праводзіць Варшаўскі універсітэт польскай, беларускай і рускай філалогіі.

У днях ад 2—5 ліпеня на Беласточчыну прыехала 18-ціасабовая група студэнтаў беларускай і рускай філалогіі, якія пад кіраўніцтвам загадчыцы кафедры беларускай філалогіі праф. Антаніны Яблонскай і праф. Міколы Бірылы праводзілі навуковыя доследы мясцовых гаворак беларускай мовы ў аколіцах Нараўкі, Гайнаўскага павета.

На здымку: студэнты Беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта падчас мовазнаўчых доследаў у Новым Ляўкове

I. РЫБІНСКІ.

Фото — аўтара

ВЫСТАЎКА НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ БССР

— Малая, а такая багатая!

Гэта не толькі маё асабістае ўражанне, гэта ўражанне ўсіх наведвальнікаў Беларускай народнай выстаўкі, якая адбылася ў Беластоку і будзе паказана ў іншых мясцовасцях Беласточчыны.

Скульптура «Руслан і Радгай» — К. К. Казёлкі з Мінска.

Невялікая зала ТПП-Р запоўнена рознымі экспанатамі амаль усіх галін народнага мастацтва Беларускай ССР.

Перш за ўсё, кідаюцца ў вочы ўзоры вышыўкі на ручніках — работы Валянціны Дубексавай і Альберты Абрамовіч, вясёлкавыя тканіны Зіны Існейпавай.

Разглядаем шкатулкі інкруставаныя фанерай і саломай. Некалькі тысяч саломінак трэба пафарбаваць анілінавымі фарбамі на розныя колеры. Некалькі тысяч саломак так густоўна падабраны, падрэзаны і наклеены, што нельга адарваць вачэй ад шкатулкі. Глядзім на яе, як на нешта незвычайнае.

Асобную галіну беларускай народнай творчасці стварае скульптура. Здзіўляючымі з'яўляюцца высокамастацка выкананы скульптуры С. П. Быковай — «Гаспадыня корміць куры», «Вясновая сяўба», «Лявоніха» Чарноўскага.

Спыняемся каля невялікай статуэткі Е. К. Казёлкі — «Руслан і Ралгай». Кожны, хто наведвае выстаўку, доўга не адыходзіць ад гэтага сапраўды мастацкага твора. Колькі ў ім ж[illegible]я зачараванага ў дрэва.

Насоўваецца пытанне: — Хто яны — гэтыя людзі, якіх працай мы захапляемся. Алкуль бяруць натхненне і мастацкі густ?

Гэта самыя простыя людзі Беларусі — рабочыя, калгаснікі, пенсіянеры, якія так моцна любяць сваю прыгожую прыроду. Натхненне бяруць са сваёй славутай гісторыі. Багатыя ўяўленні іназіранні жыцця складаюць тэмы для іх творчасці. Высокародныя свае думкі і мары яны пераліваюць і зачароўваюць у творы, якія не толькі захапляюць гледача, але выpабляюць у ім мастацкі густ.

Гафтаваны партрэт калгасніцы.

На боку кажучы, гэтую малую, а такую багатую «выстаўку» трэба не толькі выслаць у павятовыя мястэчкі Беласточчыны, дзе жыве таксама не мала нашых беларусаў - мастакоў па ткацтве, малярстве і скульптуры. Трэба неабходна зрабіць вялікую рэкламу, прынамсі расклеіць плакаты.

У Беластоку, нават мала хто ведаў пра выстаўку і ўжо пасля яе закрыцця прыходзіла шмат жанчын і школьнікаў, якія (на боку даведаўшыся аб выстаўцы), хацелі яе паглядзець.

Хай вучыцца наш народ ад сваіх суседзяў.

I. ВЕРАС.

Шкатулка інкруставаная фанерай і саломай.

для Бацькаўшчыны. То ізноў ўспамінала супольныя гадзіны, праведзеныя з дарагім ёй хлопцам, аб каторым сёння нічога не ведала, дзе ён, куды яго забралі і вывезлі. Верыла толькі ў яго словы, якія часта паўтараў, што «Беларусь будзе вольная і мы будзем шчаслівымі».

— Ах, Божа! — уздыхала — каб хутчэй пабачыцца з ім! Магла-б яму пажаліцца, як вельмі нешчаслівая была сённяшняя вячэра, калі ўсе апрача маці, былі проці святлянай сцежкі Сцяпана, а гэтым самым і проці яе самой.

Газнічка пагасла і поўмрок расцягнуўся па кутках. Толькі месяц ўсё-ж разсыпаў свае сярэбраныя касулькі па хаце. Алеся калі-некалі высоўвала сваю галоўку з-пад пасцілкі і спаглядала прыслухоўваючыся, як маці неспакойна, варушылася на сваёй пасцелі. Напаследак утуліла галоўку ў падушку і каля поўначы заснула цяжкім, неспакойным сном.

Назаўтра Алеся ўстала раніцай. Упарадкаваўшы крыху каля сябе, не ўзялася да штодзённай работы, як заўсёды, села каля стала і глыбока задумалася. Брат яе і бацька былі ўжо ў полі. Апрача маці нікога не было.

— І што-ж дачушка?..

—Ах, — сарвалася з месца Алеся, перарываючы маці гаворку — не весела мне.

— Не смуціся, дзіцятка, усё будзе добра.

— Як мама думаеш, ці хутка будзе звольнены Сцяпанка? Ужо трэці дзень як яго забралі і няма ані якой весткі. Ах, як шкада... вось цяпер парадкі дык парадкі: хто сее святло пасярод цёмных людзей, хто працуе для дабра народу, то яму перашкаджаюць, гнятуць, не даюць развіваць культуру і забіраюць у вастрогі... — уздыхнула цяжка.

— Бог адзіны ведае, дзіцятка. Мне здаецца, што павінны хутка звольніць, завошта-ж мелі-б яго трымаць: не забіў нікога, не абкраў... Супакойся дачушка, не смуціся, усё будзе добра, вернецца, прыдзе да нас, ды ізноў будзе чытаць нашы кніжкі і газеты, як гэта бывала ўперад.

— Няма — ведама, мамачка, можа цяпер інакш будзе. Тата гэтак кажа аб ім, выдумляе ўсяляк, а мне так сумна.

— Гэта толькі так сабе. Ці-ж не ведаеш старога, ён заўсёды ўжо быў такі і застанецца, інакш кажучы, чыя сіла, таму ён служа, свайго погляду на справы жыццёвыя не мае. А будзь мая дачушка шчырая, — змяніла маці тэму — што вас лучыць са Сцяпанам, кахаецеся?

— Мамачка, даражэнькая, не пытай мяне сёння. Яго няма... Як вернецца тады... цяперака ведаю адно тое, што цяжка мне на сэрцы і вельмі, вельмі сумна — дадала Алеся, выходзячы з ручной работай у гарод, пад акно.

Сонца было ўжо высока, абсыпаючы тысячамі праменняў усю прыроду. Лёгка калыхаліся кусты аграсту, малінаў і парэчак ад ветру, быццам шапталі штось між собку. Алеся глядзела на гэта ўсё чразумеючы жыцця і яго сэнсу. Сёння не было чуваць яе песняў, каторыя некалькі дзён таму назад далятала ў хату, дзе маці яе, топаючы каля печы, прыслухоўвалася. Не відаць было яе зручных пальчыкаў, ходзячых каля ручной работкі мігам, ледзь вокам згледзіш. Сёння сядзела сумная, спаглядаючы ў зямлю, як-бы чагось шукала, нейкай невядомай і неспадзяванай радасці, але дарэмна! Цёмныя і бліскучыя як шоўк яе валасы звісалі бязладна. Яе вялікія, цёмныя вочы, здавалася былі поўныя слёз. Хацела плакаць, плакаць без канца, не могучы сабе адказаць чаго. Работа не ішла наперад, толькі тое, што трымала ніткі на каленях, спаглядаючы на іх з думкай: — кінуць гэта ўсё і пайсці, пайсці ў свет шырокі, а можа дзе-колечы напаткае яго і паможа прысці па той цяжкай дарозе, на каторую ўзыйшоў апошнімі днямі.

Гэтую думку перарвала ёй малая, васьмігадовая дзяўчынка — дачка замужняй сястры. Убегла ў гарод, каб пахваліцца перад цёткай, што мае так многа цукеркаў. Падскочыла да Алесі, села на зялёнай траўцы каля лаўкі і высыпала гасцінец з хвартушка ў кучку.

Алеся не бачыла гэтага. Чула толькі голас пляменніцы не звяртаючы на яе ўвагі. Не ўцешылася з малога дзіцяці, якога вельмі любіла і заўсёды, калі прыбягала да яе супольна гулялі ў шпуляк, рабілі лялькі. Сёння і не глянула нат. Сядзела ўсцяж сумная і задуманая.

Малое дзіця не разумела цёткі непакою, глядзела толькі і чакала, калі адазвецца да яе, а не могучы дачакацца, узяла жменьку цукеркаў і пачаставала:

— Вазьмі цётачка ад мяне цукеркаў, вось як маю многа.

Алеся пачуўшы гэта, зварухнулася жыва, сэрца яе забіла невымоўнай радасцю. Ведала хто ўсцяж прыносіў малой гасцінец.

— А гэта — хто табе даў? — спытала ў салодкім прадчуванні і твар яе паяснеў радасцю.

— Мама хадзіла са мной да ракі па ваду і там спаткала Сцяпана, мне даў цукеркаў... Вось як многа, — падарвалася дзяўчынка з месца, хочучы паказаць — заўсёды толькі ён дае мне гасцінец, больш ніхто. Ці-ж цёця, аб гэтым не ведаеш?

Алесі ўжо не было ў гародзе.

Пачуўшы пра Сцяпана, што гаварыў з яе сястрой Кацярынай, не слухала далей малой пляменніцы. Як мага хутчэй пабегла да сястры, каб да-

(Працяг на стар. 6)

Тры гады работы савецкай атамнай электрастанцыі

Падзея, якая тры гады назад усхвалявала ўсё чалавецтва, у вахценным журнале адзначана лаканічна, строга тэхнічнай мовай: «17 гадзін 45 мінут. Выйшлі на турбіну». І ўсё. Так быў зафіксаваны пачатак работы першай у свеце атамнай электрастанцыі, якая адкрыла новую эру ў гісторыі тэхнікі.

Вось і сама станцыя. Яе чысценькі ўтульны гарадок размешчан у вельмі маляўнічай мясцовасці ў акружэнні прыгожага сасновага бору. Прыезджы часта чакае тут сустрэць штосьці незвычайнае, але ў гарадку жыццё ідзе таксама, як і на ўсёй савецкай зямлі.

— Які галоўны вынік трохгадовай прамысловай эксплуатацыі станцыі? — задаем пытанне яе дырэктару А. Н. Грыгар'янцу.

Адным з галоўных вынікаў з'яўляецца тое, што тэхналагічнае абсталяванне станцыі, створанае нашымі вучонымі, інжынерамі і рабочымі, — гаворыць ён, — вытрымала бліскучы трохгадовы экзамен і пераўзышло самыя аптымістычныя надзеі.

— А былі спачатку апасенні?

— Безумоўна. Ды інакш не магло і быць, мы-ж не мелі ніякага вопыту, бо такая станцыя будавалася ўпершыню ў сусветнай гісторыі. Натуральна, што перш за ўсё баяліся за самае адказнае — цеплавыдзяляючыя уранавыя элементы, якіх у рэактары налічваецца больш чым 500 штук. Іменна ў гэтых элементах ідзе працэс расшчаплення атамнага ядра ізатопа урана-235. За тры гады ў нас не выйшаў са строю ні адзін такі элемент, як і не было ніводнага выпадку парушэння тэхнікі біялагічнай бяспекі.

Каб лепш растлумачыць сказанае А. Н. Грыгар'янцам, пройдзем у галоўную залу да рэактара. З вестыбюля ў яе трапляеш па зігзагападобным праходзе праз двухметровую жалезабетонную сцяну. У першы момант гэтае высокае памяшканне расчароўвае. Тут пуста, нічога няма. Потым толькі заўважаеш вялікі, чорны круг, які прыкладна на трэць метра падымаецца ад падлогі. Пад гэтым кругам — магутнымі чыгуннымі плітамі, якія перагараджаюць шлях радыёактыўнаму выпраменьванню, і змяшчаецца рэактар. Яго не відаць.

Але як-жа ўсё-ж такі выглядае калі не сам рэактар у цэлым, то хоць-бы адзін з яго 128 тэхналагічных каналаў, кожны з якіх уключае ў сабе чатыры цеплавыдзяляючыя элементы?

Такі канал ляжыць на падстаўцы побач з рэактарам. Ён устаноўлен спецыяльна для шматлікіх экскурсантаў, якія прыязджаюць сюды з усіх канцоў свету. Гэта — круглы чорны шпень таўшчынёй з кісць рукі і даўжынёй метраў у шэсць, зверху ён пакрыты слоем графіту. Унутры шпяня па трубцы з нержавеючай сталі пад вялікім ціскам нагнятаецца дыстыліраваная вада. Затым вада ідзе ў адваротным напрамку, але ўжо не па адной, а чатырох трубках, — таксама з нержавеючай сталі і з двайнымі сценкамі. Адлегласць паміж сценкамі трубкі запоўнена «палівам» — ураннам. Гіганцкая ўнутрыядзерная энергія, якая выслабаняецца пры распадзе ядраў атама урана пад уздзеяннем патоку нейтронаў, праз сценку стальной трубкі ў выглядзе цяпла перадаецца вадзе. Аднак гэтая вада, якая выцякае з рэактара, радыёактыўная, таму яе цеплавая энергія не выкарыстоўваецца непасрэдна для генерацыі пары, а перадаецца праз спецыяльную сістэму трубаправодаў вадзе другога контура, з якой і ўтвараецца пара.

Але вернемся зноў да «паліва». Вядома, што такім палівам у рэактары з'яўляецца не сам уран, а яго ізатоп-235. У прыродным уране такога ізатопа ёсць толькі 0,71 працэнта. У элементах-жа рэактара (паміж сценкамі двухсценнай стальной трубкі) знаходзіцца абагачаны уран з утрыманнем ізатопа-235 у пяць працэнтаў. Але і гэтыя пяць працэнтаў поўнасцю не «выгараюць», а толькі да пэўнай мяжы. І калектыў станцыі вырашыў важную праблему, дабіўшыся больш поўнага «выгарання» каштоўнага ізатопа.

— Колькі-ж «паліва» — урана-235 — спажывае гэтая электрастанцыя магутнасцю ў 5 тысяч кіловат?

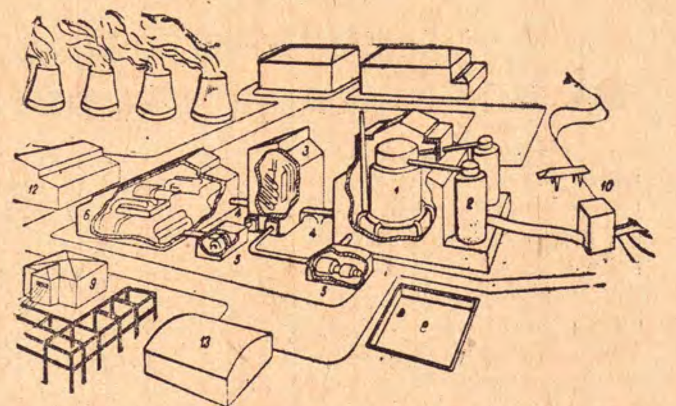
— Трыццаць грамаў у суткі!

Наўрад ці можна яшчэ на цяперашнім узроўні тэхнікі прадэманстраваць тую велізарную энергію, якая тоіцца ў атамным ядры.

Вялікім дасягненнем выдатнага калектыву эксплуатацыйнікаў станцыі з'яўляецца новы метад, створаны ім для загрузкі рэактара «палівам» — каналамі. У адпаведнасці з праектам усе 128 каналаў раней загружаліся ў адзін раз. Затым праз 100 дзён станцыя спынялася прыкладна на тыдзень для «перазарадкі». Апрацаваныя каналы вымаліся і замяняліся новымі. Аднак аказалася, што ўран «выгарае» больш інтэнсіўна ў каналах, размешчаных у цэнтры, і наадварот, — менш інтэнсіўна па краях. Тады пачалі ўжываць перагрузку рэактара па асобных зонах. І гэта дало вялікі эфект як у сэнсе скарачэння прастояў, так і больш поўнага выгарання ізатопа урана-235.

— Наогул трэба падкрэсліць, — адзначае А. Н. Грыгор'янц — што канструкцыя рэактара мае велізарныя патэнцыянальныя магчымасці, якія будуць выкарыстаны з яшчэ большым эфектам на новых атамных станцыях, якія будуюцца.

І. АРЦЕМАЎ
(Кар. ТАСС)

Агульны выгляд атамнай электрастанцыі: 1 — атамны рэактар, 2 — выменнікі цяпла, 3 — паравы кацёл, 4 — галоўны паравы правод, 5 — помпы апырсківача, 6 — турбагенератары, 7 — халадзільныя вежы, 8 — басейн ахаладжаючай вады, 9 — падстанцыя трансфарматараў, 10 — станцыя помп, 11 — варштаты, 12 — магазін, 13 — будынак адміністрацыі.

Медыцынскі фенамен

У адным са шпіталяў у Багоце — сталіцы Калумбіі памерла дзіцё, сэрца якога на працягу 121 гадзін знаходзілася на версе злучанае з целам толькі крываноснымі сасудамі. На працягу 5-ці дзён дзіцё дыхала, крычала і ела.

Гэты выпадак выклікаў сенсацыю ў навуковым свеце.

Хваробы гуркоў

Хваробай гуркоў з'яўляецца цвіль (мончняк). Расліна пакрываецца белай плесняй. Выступае яна на гурках пад канец лета, пры цёплай і вільготнай пагодзе. Пры пачатковым апанаванні гуркоў гэтай хваробай можам яе знішчыць, зрываючы заражанае лісцё, — а пры большым апанаванні — апырскваючы серкавым прэпаратам 0,1 — 1 працэнтным. (ад 1 грама — 10 грам на 1 літр вады).

Папулярнай хваробай гуркоў з'яўляецца таксама, так званая, карычневая плямістасць гуркоў, якая апаноўвае плады. На пладах паяўляюцца плямы пакрытыя зялёна-чорнай плесняй. Пры моцным апанаванні, плады змяняюць форму і вырастаюць малыя. Калі-не-калі на лісці з'яўляюцца плямы і яно дзіркавее.

Пазбегнуць гэтай хваробы можам праз дэзінфекцыю памяшкання і зямлі на рассаду; пры пасеве трэба мачыць насенне 0,5 працэнтным растворам фармаліну на працягу 4 гадзін. Хваробай гуркоў з'яўляецца таксама шэрая цвіль (плесень). Плады апанаваныя гэтай хваробай пакрываюцца шэрай і пушыстай плесняй і пасля загніваюць. Гэтая хвароба можа таксама з'явіцца на абумёрлым лісці і кветках.

Знішчыць хваробу можам: — вырываючы хворыя плады і лісцё, а пры моцным апанаванні — цэлыя расліны; або апырскваючы медзяным прэпаратам з дадаткам шэрага мыла. На гурках, падобна як і на памідорах, з'яўляюцца вірусовыя хваробы — мазаіка, якую знішчаем падобным спосабам. Вірусы атрыманы з расліны з'яўляюцца бялковай субстанцыяй. Велічыня вірусоў складае 0,02 мікрона (20 мілімікронаў).

На гурках выступае шкоднік — агурэчная мошка (мшыца огуркова), якая нападае пры высокай тэмпературы. Мошка высысае сок з расліны і расліна слаба развіваецца. Мошкі можам знішчыць апырскваючы растворам нікаціну з дадаткам шэрага мыла.

Інж. ВІТАЛІ МІРОН

Маладыя ўзрывы

(Працяг са стар. 5)

ведацца што-колечы. Дарога, каторую перабегла цераз некалькі часін выдавалася ёй вельмі доўгай, а была так блізкай, толькі цераз панадворак.

Нажаль сястры не было дома. Чакала нервова ходзячы па хаце і ўсцяж спаглядаючы ў акно. Сэрца яе білася моцна.

Адчыніліся дзверы і Кацярына ўвайшла ў хату. Алеся кінулася да яе:

— Сястрыца кажы хутчэй... што ведаеш пра Сцяпана?

— Што-ж табе так рупіць Сцяпан? — спыталася Кацярына жартуючы.

—Як гэта што? Кахаю яго. Не ведаеш аб гэтым?... Кажы хутчэй! Звольнілі яго зусім?

— Гэтага не ведаю. Казаў толькі, што ўчора ў вечары вярнуўся.

— Ах, Божа, які ён нядобры і не прышоў, не сказаў нічога... Я гэтак мучуся... Больш нічога не ведаеш? Не мучылі яго там, не білі?... — пыталася рупліва як маці. Тата ўчора так нядобра казаў...

— А завошта-ж мелі-б яго мучыць, нікому ліха не хацеў і не рабіў.

— І невінаватых мучаюць. А што больш казаў?

— Казаў што ўсё будзе добра. «Грамада» развіваецца, а заўтра пойдуць — казаў, — у Пашкі і Вяліке сяло закладаць гурткі.

Па гэтых словах Алеся выбегла на панадворак. Не ведала куды кінуцца. Каб мела мушчынскую адвагу, пабегла-б да яго, да Сцяпанкі, але не мела яе. Убегла ў сваю хату і не зачыніўшы за сабой дзвярэй, з крыкам кінулася маці на шыю.

— Вярнуўся ўжо, вярнуўся, Кацярына гаварыла з ім.

П. ЛАСТАЎКА.

Аб працы рэдакцыі беларускіх падручнікаў

(Працяг са стар.

беларусаў і таму зробіць усё каб беларускі буквар выйшаў з друку ў кастрычніку гэтага года.

Наогул кіраўніцтва Дзяржаўнага выдавецтва школьных падручнікаў надзвычай добра адносіцца да друку беларускіх падручнікаў.

— Мы не робім ніякіх перашкод каб друкаваць гэтыя падручнікі і маем на гэта фінансавыя сродкі — сказаў кіраўнік рэдакцыі Э. Расінскі. Вельмі будзем цешыцца, калі кожнае ў веку школьным дзіця ў Польшчы атрымае падручнікі ў сваёй роднай мове. Ды як-жа друкаваць беларускія падручнікі, калі так мала іх купляюць, калі яны ляжаць у магазіне і потым ідуць на макулятуру. Ці не шкада на гэта грошай?

Рэд. Э. Расінскі падае прыклады. Падручніка арыфметыкі для І класа, выдрукаванага ў 1951 годзе ў тыражы 5 тысяч экземпляраў, на працягу 6 гадоў прадалося толкі 2.823 экземпляраў. Біялогіі за два гады прадалося ўсяго толькі 25 экземпляраў. Выдадзенага ў мінулым годзе новага выдання падручніка «Пазнай сваю краіну», прадалося толькі 2 экземпляры. Не буду падаваць яшчэ больш прыкладаў тых падручнікаў, якія ляжаць у магазіне, таму што зрабіў гэта рэд. Б. Манкевіч у сваім артыкуле «Друкаваць беларускія падручнікі, ці не?». І хоць рэд. Б. Манкевіч падаваў паказчыкі з 1956 года нажаль яны дагэтуль вельмі мала змяніліся.

Мо' быць віна ляжыць і ў тым, як гэта напісаў у сваім адказе рэд. Б. Манкевічу настаўнік Несцяровіч — што беларускія падручнікі часта недастасаваны да школьнай праграмы. Ды няхай-жа напішуць аб тым і іншыя настаўнікі.

А колькі-ж можа быць і такіх выпадкаў — як гэта сказала адна з удзельнікаў З'езду беларускіх настаўнікаў у Белавежы, — што яе школа прасіла прыслаць ёй беларускія падручнікі, а прыслалі польскія і не памагла нават рэкламацыя. Аб усім гэтым нельга маўчаць, гэта-ж нашая супольная справа.

Калі і далей будзе такая-ж сітуацыя, калі беларускія падручнікі будуць гадамі ляжаць у магазінах, — адказалі мне ў Выдавецтве — тыражная камісія не пазволіць друкаваць новых выданняў падручнікаў. Неяк выглядае вельмі дзіўна — пачуў я тут ча заканчэнне — што Беларускае таварыства мала цікавіцца справай друку беларускіх падручнікаў. Ніхто з Таварыства дагэтуль да Выдавецтва не заглянуў, ніхто з намі не дыскутаваў, што трэба рабіць, каб беларускія падручнікі замест таго каб ляжаць у магазінах і пайсці потым на макулятуру трапілі ў рукі беларускіх дзяцей, якія мо' быць на іх вельмі чакаюць.

Я развітаўся з кіраўніцтвам Выдавецтва з болем у сэрцы і з пытаннем, якое мучыць мяне да гэтых пор: ці сапраўды нічога нельга зрабіць у тым напрамку, каб не трэба было спыняць друку беларускіх падручнікаў!

ВІКТАР ШВЕД

Беларускія настаўнікі Беласточчыны ў Мінску

У Мінск прыбыла група настаўнікаў беларускіх школ Беластоцкага ваяводства.

У Педагагічным інстытуце імя А. М. Горкага для іх арганізаван месячны курс павышэння кваліфікацыі. Выкладчыкі інстытута чытаюць для іх лекцыі па пытаннях беларускай мовы і беларускай літаратуры, методыцы выкладання гэтай дысцыпліны.

Расце і мацнее

21 чэрвеня (пятніца), перад заканчэннем навучальнага года ў Эканамічным тэхнікуме ў Бельску-Падляскім адбыўся сход вучняў малодшых класаў, які сарганізавана па ініцыятыве былога Праўлення Гуртка БГ-КТ. На сходзе выбрана новае Праўленне і прынята ў рады Беларускага таварыства 58 новых членаў. (с.я.)

Лепшае жыццё ў Піражках

У мінулым у Піражках (Сакольскі павет) ніхто з дзяцей не кончыў 7 класаў пачатковай школы. З суседніх вёсак да 7 класа хадзіла толькі некалькі хлопцаў Аб іх ведала ўся акаліца. Лічылі тады, што закончыць 7 класаў пачатковай школы з'яўляецца не простай справай.

Сялянскія дзеці за панскай Польшчы не мелі магчымасці атрымоўваць нават поўную пачатковую адукацыю. Аб вышэйшай адукацыі дзеці сялян не маглі нават і марыць.

Зусім інакш цяпер. Кожны год у Піражках канчае 7 класаў больш 15 вучняў. Некаторыя выпускнікі гэтай школы пакончылі ўжо, або вучацца не толькі ў сярэдніх школах, але нават і ў вышэйшых.

Зараз жыхары Піражкоў пакладаюць шмат намаганняў каб у іх вёсцы была не драўляная школа, а прыгожая цагляная. Вось таму кожны гаспадар добраахвотна даў на школу па 100 зл.

Ужо закуплена 15.000 штук цэглы і некалькі фасметраў дрэва. Пройдзе нейкі час і пачнецца будова школы.

У Піражках за апошнія гады значна палепшылася жыццё сялян. У кожнай хаце грае радыёкропка, свецяць электрычныя лямпы, расце сельскагаспадарчая культура. Сяляне штораз больш карыстаюцца сельскагаспадарчымі машынамі, новымі агратэхнічнымі метадамі.

М. Х.

Смерць на дарогах

На нашых дарогах штораз больш самаходаў і матацыклаў. Можам з гэтага толькі цешыцца і ганарыцца.

Але вось, разам з павялічэннем машын узрастае колькасць выпадкаў смерці, акалечанняў і гл. і гд.

На працягу 5 месяцаў (зн. ад пачатку года да мая) у мінулым годзе ў Беластоцкім ваяводстве было 113 выпадкаў, пры чым 8 асоб забітых, а ў гэтым годзе на працягу гэтага-ж часу — 125 выпадкаў пры тым 21 асоб забітых. Толькі на працягу 12 дзён чэрвеня на Беласточчыне было 7 смяротных выпадкаў.

Прычынай гэтага з'яўляецца пераважна гарэлка. Страты машын налічваюцца на сотні тысяч злоты. Галоўнай прычынай выпадкаў з'яўляецца гарэлка, менш тэхнічныя перашкоды, або неўважлівасць людзей.

Вось, напрыклад 10 чэрвеня г. г. здарыўся такі выпадак. Загадчык ПГР-а Ковале, павет Олецка, — Вітальд Падчаскі ноччу па-п'янаму бярэ самаход і едзе з шафёрам Казлоўскім на шпацыр, пры чым Падчаскі, які не ведае нават, як трэба абыходзіцца з самаходам — бярэ ў свае рукі руль і вядзе самаход.

Вынік таго? — Вядома! Казлоўскі — забіты, самаход — разбіты. Гэткіх фактаў ёсць шмат. Як дагэтуль — надта малыя кары назначаецца за гэткія паступкі. (АО)

У Белавежскай пушчы

Сярод вяковых дубоў маляўнічай Белавежскай пушчы прыемна праводзяць час у летніх лагерах — нашыя школьнікі Фото — Рыбінскі.

Мы з гэтым не згодны

Ад нейкага часу рэдакцыя «Экспрэсу Вечорнага» падняла вельмі цэнную ініцыятыву: барацьбу з праявамі ўсялякага злачынства, ашуканства, зладзейства, кумоўства, якое яшчэ дагэтуль існуе ў нашай краіне.

Рэдакцыя «Нівы» вельмі ахвотна далучаецца да гэтай вялікай барацьбы з усялякім злом. І мы падтрымоўваем «Экспрэс Вечорны». Мы таксама не згаджаемся каб нас ашуквалі на вазе, каб нас крыўдзілі несправядлівым надзелам будаўнічых матэрыялаў, дрэнна праведзенай класіфікацыяй зямлі, каб нашыя грошы прападалі ў тых, што робяць манка.

У нас амаль штодзень, амаль на кожным кроку дзеюцца такія справы, з якімі мы не згодны.

Усіх нашых чытачоў заклікаем да барацьбы з гэтым. Памажыце нам выкараніць зло. Без Вашай помачы мы самі не зможам гэтага зрабіць. Пішыце да нас аб тых усіх справах, якія баляць Вас, або Вашых суседзяў. Пішыце проста і шчыра. Мы выкарыстаем усе сілы, усе магчымасці каб выкараніць зло, каб Вам дапамагчы.

Пішыце да нас як найбольш і падрабязна на адрас:

„Niwa" Bialystok, ul. Manifestu Lipcowego 25.

Нехапае культуры

Вёска Чыжы (Гайнаўскі павет) даволі вялікая, дык і моладзі не мала. Вядома гэта добра што моладзі многа. Кепска толькі з тым, што нашай моладзі нехапае культуры.

Вось адзін прыклад.

Нядаўна было вяселле ў нашай вёсцы. Дазволена танцаваць моладзі ў святліцы, пры тых умовах, што калі будуць паломаны крэслы і пабітыя вокны, гаспадар вяселля за гэта заплаціць.

Ён думаў, што моладзь будзе спакойна гуляць. Святліцовая таксама так думала. Пазволіла танцаваць у святліцы толькі таму, што дакладна разумела ўмовы вёскі — цесныя сялянскія хаты, якія да танцаў не надаюцца.

Усё было-б добра каб не пачалі авантуру Васіль Ціханюк, Кастусь Сцепанюк і Мікола Яцэвіч. Пабілі яны 18 крэслаў і пакалечылі двух хлапцоў: Васіля Астапчука і Кастуся Філіманюка. Вельмі добра, што гэтымі хуліганамі зацікавілася міліцыя і адправіла іх на прымусовы адпачынак.

Нам малодшай моладзі вельмі прыкра пераносіць такія факты. Мы жадалі-б каб старшая моладзь нашай вёскі была прыкладам для малодшай моладзі.

Звяртаюся з заклікам да ўсёй моладзі Чыжоў, каб кінула яна піць гарэлку, каб застанавілася над тым, што яна робіць, каб сваю лішнюю энергію накіроўвала на добрыя, карысныя справы, каб у святліцы, у якой усе мы хочам часта знаходзіцца, змаглі культурна гуляць і адпыхаць.

Чытач з Чыжоў

Варта іх паказаць... і пахваліць

Па праўдзе кажучы і здымак не такі захапляючы (вядома вечарам роблены) і з'ява амаль штодзённая, аднак мы яго змяшчаем і пішам. Што тут незвычайнае? — Зараз раскажам.

Тады, калі ў многіх вёсках ні адна забава, не адно вяселле не адбудзецца без разбойства — то ў Мастаўлянах і Свіслачанах нават старэйшыя людзі не памятаюць, каб калі тут хтосьці на забаве пасварыўся. Але як хтось пачынае буяніць — зараз гэтакім «панам» хлопцы займуцца і папросяць каб зачыніў дзверы за сабой з вонкавага боку і гуляюць культурна далей. Побач гэтых вёсак ёсць вёска Зубры, дзе наадварот моладзь вельмі дрэнна гуляе.

Слухайце, Зубры! Не будзьце ўжо такімі «зубрамі». Бярыце добры прыклад са сваіх суседзяў. Р.

Парады гаспадарам

Жніво збожжа

Жніво збожжа з'яўляецца важнай работай на палях. Ранняя ці позняя ўборка збожжа абніжае плён. Зярно збожжа пажатага рана корчыцца і сохне, а пры позняй уборцы, зярно часта асыпаецца і паносяцца таксама страты.

Збожжа праходзіць чатыры перыяды даспявання. Першы перыяд называецца перыядам малочнага даспявання.

У гэтым перыядзе зярно зверху зялёнае, мяккае і палажыўшы на чогаць пальца не ломіцца, а толькі душыцца. Такое зярно мае ў сабе многа вады і дзеля таго, як высахне, то корчыцца. Збожжа сабранае ў гэтым перыядзе даспявання слаба ўзыходзіць і з'яўляецца мала пажыўным.

Пасля гэтага перыяду, наступае васковае даспяванне. Зярно траціць зялёны колер і на ногцю разразаецца. Зярно сабранага ў гэтым часе збожжа не мае яшчэ поўнай вартасці пажыўнай, хаця яго зародак здольны пускаць парастак і ўсходзіць. У канцы гэтага перыяду даспявання зерне трэскае на ногцю. У гэтым часе распачынаем жніво, калі прадбачваем, што ўборка працягнецца доўгі час.

Пасля наступае перыяд поўнага даспявання. Перыяд поўнага даспявання вельмі кароткі, бо зараз даволі хутка пераходзіць у даспяванне мёртвае.

Пры поўным даспяванні насенне набірае адпаведнага колеру данага гатунку збожжа і робіцца цвёрдым. Цэлая расліна набірае жоўтазалацістага або жоўтакарычневага колеру. Гэта найлепшы перыяд да ўборкі збожжа.

Пры мёртвым даспяванні насенне асыпаецца. Салома мяняе свой колер і пакрываецца плямамі шэрай плесні.

Пры цёплай і дажджлівай пагодзе збожжа расце ў снапах а некалі і на пню. Жніво жыта не трэба запазняць хоць зерне, якое перойдзе ўсе стадыі даспявання з'яўляецца больш цэнным і пажыўным. Позняе жніво жыта спазняе ўборку іншых збожжавых раслін (ячменю, пшаніцы і аўса).

Пшаніцу збіраем з поля ў поўным даспяванні, таму што пажатая раней дае зярно ў горшай хлебапечнай вартасці.

Ячмень браварны, які ідзе на выраб піва, павінен быць жаты, ў поўным даспяванні, таму што зялёнае зерне ёсць менш цэнным.

Авёс даспявае няроўна. Уборку яго праводзім тады, калі коласы (веха) набяруць жоўтага колеру. Зерне аўса даспявае пасля ўборкі ў снапе.

Інж. ВІТАЛІ МІРОН

Лёгкі хлеб

Ці можна добра жыць нічога не робячы? Усім вядома, што нельга. Аднак некаторыя асобы з Лясніцтва Саколка адкрылі спосаб здабывання лёгкага хлеба. Яны патрапілі сваім сябрам, якія зусім не працавалі ў лесе рабіць выплаты і прызнаваць прэміі.

Як даведаліся рабочыя, што з іх працы карыстаюць зладзейскія камбінатары перасталі прыходзіць да працы. Толькі нядаўна гэтую справу ўдалося выкрыць і пакараць зладзеяў.

М. Х.

Мяса хопіць для ўсіх

135 свіней на агульную колькасць 20.400 кг., 17 цялят і 7 штук быдла прадалі 2.VI г. г. сяляне з Міхалоўскай ГРН, на агульную суму 350.000 зл. Гэта небывалая прадажа тлумачыцца лепшымі ніж дагэтуль умовамі прадажы. Р.

Складчыны на Выдавецкі фонд

492) Пачатковая школа ў Ласінцы — 60,40 зл.
493) Пачатковая школа ў Эльяшуках — 106.10 зл.
494) Пачатковая школа ў Койлах — 68 зл.
495) Ільяшук Янка — Койлы — 26 зл.
496. Мулярчык Францішак — Беласток — 120 зл.
497) Пачатковая школа ў Канюках — 20 зл.

Новыя кніжкі

«Мангольскія казкі» — 3,30 зл.

Антон Бялевіч — «Добрыя людзі» (апавяданні) — 3,35 зл.

Уладзімір Хадыка — «Выбраныя вершы» — 3,50 зл.

Іван Шамякін—«Першае спатканне» — 3,40 зл.

Гэтыя кніжкі дастаць можна ў Кнігарні Замежнага друку — Беласток вул. Кілінскага 10.

Хутка пачнем друкаваць новае дакументальнае апавяданне аб партызанах Беласточчыны.

Спіральная машына

Я не думаю аб гэтых механічных пральнях, дзе так хутка сціраюць бялізну, а памалу вяртаюць яе людзям, (на чыстую бялізну кліент чакае цэлы месяц, а то і больш). Думаю аб хатняй машыне для сціркі бялізны, аб якой мараць маладыя і старэйшыя жанчыны.

Маладыя жадаюць мець гэтыя машыны з сімпатыі да механізацыі, а старэйшыя жанчыны натрудзіліся за сваё жыццё сціркай бялізны і жадалі-б адпачыць добра, карыстаючыся сціральнай машынай. Сціральныя машыны бываюць электрычныя і ручныя.

З электрычнай машынай няма бяды, хопіць штэпсель уключыць, маторчык забурчыць і бялізна сама ў катле варочаецца. Пакуль курка яйка знясе ўжо і бялізна гатова. Ручную сціральную машыну трэба круціць, дзеля таго да яе дароблена спецыяльная ручка. Некаторыя жонкі замест матора — мужыка прыключаюць да ручкі.

Мужыкам, якія стараюцца сумленна круціць, свядомыя жонкі нават узнагароды даюць: па палове пойкварты і кусок каўбасы з гурочкам.

Самі разумееце дарагія чытачы. Машына для сціркі бялізны так патрэбная ў хаце, як камбайны ў полі. Дзеля таго многія мужыкі любячыя сваіх жонак са скуры вылазяць, так стараюцца купіць сціральную машыну. Я таксама люблю сваю жонку.

Зажадалася мне зрабіць неспадзеўку мілай. Вырашыў, што-б там че было, купіць сціральную машыну і сам — сваімі рукамі высціраць бялізну.

Нажаль сціральную машыну цяжка дастаць, малавата іх у нас вырабляецца, дзеля таго мой знаёмы пазычыў мне часова ручную сціральную машыну.

Калі жонка была на рабоце, распусціў я мыла, наліў у кацёл гарачай вады і пачаў круціць. Так шчыра круціў, што каб замест гарачай вады, лёд быў у катле — то напэўна марожанае атрымалася-б. Машына шыпела як трамвай, аж кот спалохаўся і падняўшы трубою хвост выскачыў праз акно. Вядома, каты не разбіраюцца ў механічнай пральні.

Праз пойгадзіны заглянуў я ў кацёл і... трымайце мяне людзі добрыя, бялізна мая ў палоскі рознакаляровыя.

— Мо адкручу — думаю сабе, і пачаў у другі бок круціць машыну. Нічога не выйшла.

Аказваецца, што бялізну трэба пасартаваць і перш сціраць белае, а потым каляровае. У руках незнаючага машына бескарысная.

Дзядзька Лявонь

Лірычны дуэт ля прылаўка: «А Лявон ды Лявоніху любіў». (Вожык)

Можна, толькі...

— Як думаеш даражэнькая, ці адзін мужчына можа кахаць адразу дзве жанчыны?

— Можа, але толькі датуль, пакуль адна з іх аб тым не даведаецца.

Р.

— Мамачка, пахавай гаршкі і міскі ізноў набліжаецца пост...

Дзе бабы растуць

— Мамачка, — а дзе бабы растуць?

— А чаму ты так пытаешся Пеценька?

— Бо як учора прыйшоў дзядзька з сваёй маладой дзядзінай — то папанька сказаў:

Чалавеча — а скуль ты такую бабу вырваў?...

Прыгоды дырэктара Бульбачкі

З народнай творчасці

Да радуецца зямная...

(Святочныя ўспаміны)

Эх, шкада, што вельмі хутка
Свята праляцелі:
Лёгка было так на сэрцы
І лёгка на целе.

Уся моладзь нашай вёскі —
Хлопцы і дзяўчаты,
Правялі «па хрысціянску»
Першыя дні святаў.

Зрана служба пачалася,
Людзі йшлі ў Храм Божы,
А мы ў дзвярах зачапалі
Дзяўчатак прыгожых.

Пасля пайшлі разгаўляцца
Яечкам свячоным,
Выпілі па пару чарак,
Запілі чырвоным.

Пазбіраўшыся ўсе разам,
З поўнымі кішэньмі,
Спярша біліся яйкамі
А потым каменьмі.

Прыйшла моладзь з чужых вёсак
Віншаваць са святам.
От мы іх пачаставалі,
Атлічыўся я там.

Птушкі радасна спявалі.
Званы ў царкве білі.
Трох парэзалі нажамі,
А двух утапілі.

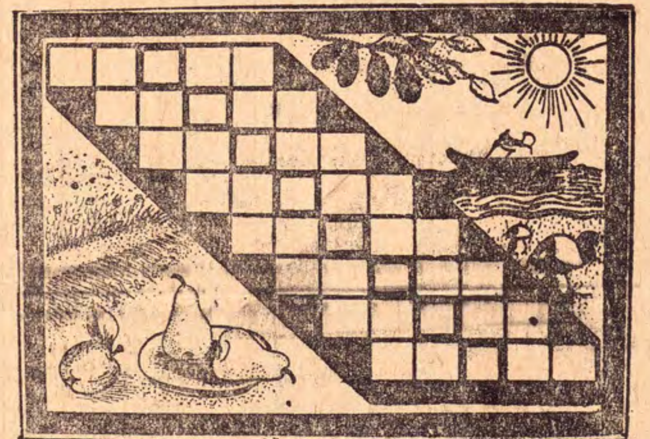
Грала весела музыка
У суседа радам,
Хлопцы тупалі нагамі,
Дзеўкі траслі задам.

Пагулялі і там добра:
Мне падбілі вока,
Гарманісту лоб разбілі,
Гаспадару — вокны.

Добра спалі сабе потым
Пэўна да дзевятай,
Хто ў хваіне, хто пад плотам
От, гэта мне свята!

Прыслаў
МІКАЛАЙ ПУЧЫНСКІ
Тарнопаль
пав. Гайнаўка.

АДГАДАНКА

У гэтыя клеткі ўпішыце па гарызанталі 8 слоў, якіх значэнне бачым на рысунку. Срадковыя літары ў аблямоўцы дадуць развязку.

Сярод тых чытачоў, якія да 30 ліпеня г. г. прышлюць правільныя развязкі будуць разлясаваныя кніжныя ўзнагароды. Р.

Развязка рэбуса з 24 нумара «Нівы»

Развязка: «Шукай ветру ў полі».

Кніжныя ўзнагароды атрымалі:

1) Андрэй Валошык — Крынкі,
2) Ядвіга Кучко — Ляўкова Старае,
3) Вася Панько — Трэсцянка, Гайнаўскі павет,
4) Людміла Швайко — Рыбалы, Бельскі павет,
5) Марыя Олесюк — Парцава,
6) Мікола Кедрэлевіч — Чарэмха, Гайнаўскі павет,
7) Алесь Астроўскі — Гацькі, Бельскі павет.
8) Леанід Ануфрыюк — Паўлы, Бельскі павет,
9) Ірына Хаманюк — Зубава, Бельскі павет,
10) Сяргей Дробат — Валілы, Беластоцкі павет.

Узнагароды высылаем поштай.

Трэба ліквідаваць цэнтралізм у прыгранічным абмене

Шмат слоў сказана аб умацаванні польска-савецкай дружбы. На шматлікіх канферэнцыях, нарадах, спатканнях многа слоў сказана на гэтую тэму. На кожнай з іх сцвярджалася, што неабходна арганізаваць як найбольш непасрэдных кантактаў з савецкімі людзьмі, бо толькі такія сустрэчы даюць найлепшыя рэзультаты. Выказала гэта і штодзённая практыка.

У Беласточчыне, і не толькі тут, прабывала шмат дэлегацыяў з Савецкага Саюза, а асабліва з Савецкай Беларусі. Бачылі мы, што кожная сустрэча з нашымі гасцямі, ці гэта ў горадзе, ці дзесьці ў далёкай вёсцы, была маніфестацыяй польска - савецкай дружбы. Гэта зусім зразумела. І жаданні актыву маюць свае абаснаванні. Таму няма ніякіх сумненняў, што трэба рабіць намаганні ў напрамку пашырэння такіх кантактаў. Ёсць усе магчымасці, каб з кожным днём абмен пашыраўся. Аб палітычным значэнні такога абмену няма патрэбы шмат гаварыць, гэта зусім зразумела.

Але бачыць такую патрэбу, апрацоўваць планы, гэта яшчэ не ўсё. План мусіць ажыццяўляцца ў тэрмінах ім прадбачаных. Дзеля гэтага патрэбная аператыўнасць у вырашанні такіх ці іншых спраў, якія вяжуцца з ажыццяўленнем пастаўленай мэты. А ў гэтай галіне ёсць яшчэ шмат недахопаў.

Сёння, калі праводзіцца дэцэнтралізацыя ва ўсіх галінах нашага жыцця, трэба падумаць і аб дэцэнтралізацыі і ў вырашэнні спраў звязаных з культурным абменам. Цэнтралізм, які яшчэ нажаль тут мае месца ў шматлікіх выпадках перашкаджае добра наладзіць працу.

А вось факты.

У першых днях мая прыбылі ў Мінск дэлегацыі Галоўнага Праўлення Польска - Савецкай дружбы і Галоўнага Праўлення Беларускага грамадска - культурнага таварыства. У Беларускім таварыстве культурнай сувязі з заграніцай быў абмеркаваны план культурнага абмену між БССР і прыгранічнымі ваяводствамі ў Польшчы. (У асноўным Беластоцкім і Люблінскім). Таварышы з Мінска прадставілі шырокі праект, які прадугледжваў прыезд у Польшчу артыстычных калектываў, журналістаў, працаўнікоў культуры, моладзі і г. д. Падобныя дэлегацыі мелі наведаць БССР. Прадбачвалася, што найбольш дэлегацыяў і з БССР так з Польшчы паедуць у летніх месяцах менавіта: чэрвені, ліпені і жнівені.

І вось тут даў аб сабе знаць цэнтралізм. План меў быць зацверджан праз Галоўнае Праўленне ТПП-Р і перасланы ў Мінск, ужо ў гэтым выпадку, як дакумент, які забавязаў-бы адзін і другі бок да яго ажыццяўлення. Нажаль большасць мерапрыемстваў прадбачаных у плане не ажыццявіліся. З вельмі простай прычыны Таварышы ў ГП ТПП-Р аж два месяцы не маглі яго зацвердзіць. Наступіла гэта ў апошніх днях чэрвеня, тады калі ўжо не можна было гаварыць аб абмене ў чэрвені і ў ліпені, таму што не было вядомым што будзе зацверджана, а што не.

Як сказана вышэй, план прадбачваў у асноўным абмен паміж БССР і Беластоцкім і Люблінскім ваяводствамі. Не ведаем, як было ў Любліне, але ў Беластоку праект плана быў абмеркаваны і сустрэўся з вялікім адабрэннем. Зацікаўленыя гэтай справай арганізацыі ўлічылі ўсё магчымае ў мэце яго ажыццяўлення. Чакалі толькі на рашэнне з Варшавы. І чакалі, як было сказана, доўга.

А ўсе справы, якія датычылі Беласточчыны, можна было вырашыць на месцы ў Беластоку. І трэба аб гэтым падумаць у будучыні. Сітуацыя, якая вытварылася ў успамянутым выпадку не можа паўтарыцца.

Галаўны рэдактар ГЕОРГІ ВАЛКАВЫЦКІ

„NIWA" Organ Białoruskiego Towarzystwa Społeczno - Kulturalnego w Białymstoku. Adres redakcji: Białystok, ul. Manifestu Lipcowego 25, tel. 25-89. Warunki prenumeraty: miesięczna — 2.40 zł, kwartalna — 7.20 zł, półroczna 14.40, roczna 28.80. Prenumeratę przyjmują wszystkie urzędy pocztowe i listonosze. Wydawnictwo: RSW „Prasa".
Prenumeratę ze zleceniem wysyłki zagranicę przyjmuje PKWZ „Ruch" Warszawa Należność wpłacać na konto PKO I-6-100024 Warszawa Cena prenumeraty z wysyłką zagranicę wynosi: kwartalnie 10,15 zł, półrocznie 20,30 zł, rocznie 40,60 zł. Druk Białostockie Zakłady Graficzne, Nakład 5.205 T-12